

BOTENI. SATUL CONTEMPORAN ȘI EVOLUȚIA LUI ISTORICĂ. O ISTORIE ALTERNATIVĂ A BOTENILOR MUSCELULUI, A OAMENILOR SĂI BUNI ȘI BĂTRÂNI (PARTEA A III-A)

Valentin-Stelian BĂDESCU¹

valentinbadescu@yahoo.com

„Nu există virtute mai mare, mai aleasă și mai salutară la un popor decât cultul eroilor săi. Acești eroi formează istoria patriei în lungul unui șir de generații. România, mai mult ca orice țară datorește înfăptuirea și existența ei sutelor de mii și milioanele de eroi anonimi și de individualități eroice. Să ne închinăm lor și să-i imităm!”

Nicolae Iorga

ABSTRACT: The past is life, it is living life for those who lived it, and people desperately need memories from life! Historians do not invent these memories, but reconstruct them. History does not mean the recording of lifeless things, of the shadows of the past. It is a living science. The past, the present and the future must be understood together, they are words that name the same evolution of humanity. That is why it is inconceivable to live today and look ahead, ignoring what is behind us. A fundamental dimension of human thought and consciousness, history – with such a rich tradition in Romanian culture – will have to maintain its place that has occupied it for so many generations. But a science lives through the people who represent it.²

In the glorious past of the Romanians there are also found the broken destinies of the Muscelians from Boteni, who made the supreme sacrifice on the battlefields for the unification of our nation. They are heirs to

¹ Cercetător științific asociat al Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române și membru titular al Diviziei Istoria Științei din cadrul Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

² Ioan-Aurel Pop, *Istoria, adevărul și miturile!*, Editura Enciclopedică, București, 2014.

ancestral heroic traditions, fearless fighters for our freedom, independence and dignity.

Glory to the Romanian soldiers!

KEYWORDS: war, heroes, Boteni, Muscel, independence, union

1. Argument. Valorile și simbolurile românilor

Academia Română a împlinit, anul acesta, pe data de 1 aprilie 2021, 155 de ani de la înființare. Cu acest prilej, a avut loc sesiunea omagială „Nicolae Iorga – 150 de ani de la nașterea marelui om de cultură“. Savant român, având calități excepționale de enciclopedist, membru marcant al Academiei Române, care în întreaga sa activitate a contribuit la viața culturală și politică a României, Nicolae Iorga face parte, indiscutabil, din generația făuritorilor României întregite și de afirmare europeană. Personalitatea multivalentă a istoricului a creat inițiative inovatoare în multe domenii de cercetare a istoriei, proiecte instituționale originale, demersuri de promovare a patrimoniului cultural, precum și cercetări întemeietoare pentru istoriografia românească. Au fost momente înălțătoare pentru noi românii. În acest context, înțelegem să ne aducem și noi contribuția modestă, prin evocarea unor fapte și eroi, *eroi anonimi și de individualități eroice*, din frumoasa și glorioasa vatră a Muscelului, întrucât istoria unei națiuni este o continuă reinterpretație de sine, o reconstrucție a tradițiilor sale simbolice prin operele prezentului, o rescriere a temelilor sale majore în funcție de contextele interne și externe pe care le parcurge. Așadar, reexaminarea trecutului își are sursa și motivația în necesitatea interioară a istoriei române de a-și reinterpreta tradiția spirituală și unele episoade din evoluția sa modernă în raport cu noul context istoric, ceea ce a impus perspective de interpretare și criterii de apreciere diferite față de cele care operau (în plan axiologic) în perioada interbelică și față de cele (preponderent și restrictiv ideologice) din perioada regimului comunist.

Acest proces nu este scutit de tensiuni și de neînțelegeri, de dispute ideologice și politice. Asistăm la dezbateri aprinse asupra modului în care ar trebui să ne raportăm astăzi la personalitățile și valorile naționale, în contextul necesarei integrării europene și al globalizării, fenomene care, paradoxal, au redeschis pretutindeni interesul pentru chestiunea identităților naționale. În același timp, România își redescoperă potențialul creativ, dar și decalajele și handicapul istoric, printr-un necesar și benefic examen comparativ față de noile tendințe ale istoriei contemporane. Ca

și în alte epoci, ea își redefiniște identitatea și își reevaluează tradiția în raport cu spiritul timpului.³ Și pe timpul fanarioților era ilegală istoria României, cum a devenit ilegală și azi. Bălcescu ne-a adus aminte de ea. În paginile acestei monografii nu vom reinterpretă istoria națională având în vedere noua bază documentară de care dispunem și perspectivele deschise de arhivele desecretizate în ultima perioadă. Cunoașterea și evaluarea, dintr-o perspectivă actuală, a patrimoniului care ne definește spiritual, este o acțiune de interes național. Este un patrimoniu făurit în cele „*optsprezece veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși*“, după fericita expresie a lui Bălcescu. El cuprinde idei și creații care ne-au modelat istoria, structura etnopsihologică, modul de viață, organizarea politică și socială în diferite epoci. Am considerat că, pentru formarea unei reprezentări mai adecvate cu privire la contribuția românilor trăitori în ținutul Muscelului la istoria noastră este utilă o privire retrospectivă – pentru a întocmi cel puțin o hartă de orientare – asupra momentelor semnificative ale istoriei noastre. Și ne-am oprit secvențial, precum într-un roman foileton, asupra unor oameni care au slujit, au luptat și s-au jertfit pentru apărarea gliei strămoșești în armata română. Motivul este simplu și evident, și așa ar trebui să fie, dacă am privi doar puțin în istoria noastră, ca să vedem ce a reprezentat armata română în prezervarea și existența noastră ca stat.

Înconjurați doar de dușmani, cărora le-am stat permanent ca sarea în ochi, insulă latină înconjurată de slavi și fino-ugrici, de popoare venite din pusturile Asiei pentru a se stabili aici, am fost permanent pentru ei o piedică în calea expansiunii lor. Toată istoria noastră a fost o luptă continuă pentru existența și păstrarea neamului, după atâtea lovituri, „este un miracol că mai avem un steag căruia să ne închinăm” spunea Nicolae Iorga. Prinși între năvălitori, cuceritori și imperii, călcați din toate părțile, am supraviețuit ca neam și popor acolo unde alții au dispărut. Doi piloni de granit au fost cei care ne-au menținut peste veacuri, credința și sabia. Credința în Dumnezeu, biserica, credința în neam, în limbă și tradiții, credința în dreptatea lui Dumnezeu care nu se putea până la urmă să nu-și întoarcă fața către români. Și sabia, puterea armată, forța brută cu care stăteam în fața forței, tăria cu care ne ridicam de fiecare dată pentru a lovi din nou în dușman, făcându-l să muște țărâna sfântă a Patriei, și să

³ A se vedea, pentru detalii, Grigore Georgiu, *Istoria culturii române moderne*, Editura Comunicare.ro, București, 2002.

ne respecte. Iar când venea din nou, să-l lovim din nou. Două milenii de existență, câte popoare se pot lăuda cu asta? Nu prea multe. O enigmă și un miracol, poporul român, spunea istoricul Gheorghe Brătianu, și asta am și fost. „Chiar și în secolul XIX, mulți doreau ca românii să dispară. Numai că românii au refuzat să dispară” spunea istoricul american Larry Watts.⁴ Aș adăuga, nu numai în secolul XIX, ci și în secolele precedente, de la primele năvăliri barbare, s-a dorit dispariția românilor. În alte părți, în Peninsula Balcanică, în Câmpia Panonică, la est de Nistru, românii au cam dispărut sau sunt în număr extrem de redus. Aceeași soartă ne era destinată și în arealul cuprins între Tisa, Dunăre și Nistru, dar aici, în centrul românismului, ne-am încăpățânat să supraviețuim. Bazându-ne pe cei doi piloni de care vorbeam, credința în Dumnezeu și puterea armelor.

Nu este întâmplător că noi, românii, nu avem o dată oficială a creștinării noastre, cum au alte popoare, ca rușii sau ungurii, data la care un anumit conducător al lor trece la creștinism. Explicația este simplă, poporul român s-a născut direct creștin, această religie pătrunzând în Dacia Romană adusă de soldați și coloniști, astfel că la retragerea aureliană era deja un miez creștin care a crescut și s-a dezvoltat făcând poporul român în devenire creștin încă din zorii existenței sale. Nu este de mirare că biserica și credința în Dumnezeu ne-a însoțit în fiecare etapă a istoriei noastre. Românul leagă fiecare etapă a vieții și activității sale de religie și credință, ridică biserici, locașuri de închinăciune și troițe la răspântii. Folclorul este plin de personaje creștine ca și Sfânta Vineri sau Sfânta Duminică, chiar și simbolurile cioplite în porțile de lemn cuprind simboluri creștine timpurii, vechi de sute de ani. Pietrele de mormânt din primele secole au simboluri creștine, mai este și *Ego Zenovie votum posvi*, una din primele danii creștine⁵. Dar spiritualitatea și credința nu înseamnă nimic în materie

⁴ Larry L. Watts, *Ferește-mă doamne de prieteni*, Editura RAO, București, 2011. Inedita lucrare a istoricului american un fin cunoscător al realităților românești ante și post-decembriste este o carte-document, care a văzut lumina tiparului, într-o prima ediție în limba engleză, la Editura Militară în 2010 *With Friend like this. The clandestin War of the Soviet bloc against Romania*. A semnat numeroase cărți și studii, între care *Reforma militară românească și integrarea în NATO, O Casandă a României* – volum considerat drept cea mai bună biografie politică a Mareșalului Antonescu.

⁵ Unul dintre cele mai semnificative obiecte ce ne vorbesc despre răspândirea creștinismului în România este o piesă, un donarium (ofrandă oferită unei divinități, în cazul nostru lui Dumnezeu), cunoscut sub numele de donariumul de la Biertan. Obiectul din bronz conține textul latin *Ego Zenovius votum posui – Eu, Zenovius am depus acest dar*, sub care se află monograma lui Isus Hristos. A fost descoperit în 1775, în pădurea Chimdru

de continuitate, în sensul că nu ar fi avut cum să supraviețuiască în lipsa unui braț înarmat care să le apere în acele vremuri tulburi. Românii nu ar fi supraviețuit numai cu credința, la fel, brațul înarmat nu ar fi fost motivat dacă nu ar fi avut ce să apere, respectiv credința și neamul. Una fără alta nu ar fi avut cum să existe. Chiar și astăzi, după douăzeci de secole, vedem că aceleași simboluri sunt în topul încrederii la români: biserica și armata. Să se mai îndoiască cineva de înțelepciunea poporului. Avem o istorie militară atât de bogată încât multe alte popoare ne-ar invidia dacă ar cunoaște-o. Dar cum să o cunoască alții, dacă nici noi nu o cunoaștem, și chiar dintre noi, românii, sunt destui care o denigrează, o blamează și o aruncă în desuetudine afirmând fel de fel de ineptii, doar pentru a fi la modă sau pentru a se potrivi unui tendințe? Câți uită, dacă nu toți, că românii de cele mai multe ori s-au măsurat de la egal la egal cu cele mai mari puteri militare ale timpului, și nu de puține ori au ieșit victorioși?

Referitor la valorile neamului românesc, printre care stau la loc de frunte limba română și apărarea gliei strămoșești, vă propunem părerea unui irlandez. Peter Hurley, cunoscut promotor al satului românesc și al valorilor autentice țărănești, care a susținut o conferință intitulată *Tradiție și modernitate, istorie și prezent pentru tânărul contemporan*.⁶ În cadrul evenimentului, Hurley le-a vorbit tinerilor despre ceea ce înseamnă să fii român și despre admirația pe care o poartă satului românesc și culturii țărănești tradiționale. El i-a îndemnat pe tineri să nu se lepede de propria identitate, așa cum a făcut-o poporul irlandez, care și-a părăsit limba. Hurley afirmă că românismul este definit de cinci piloni: limba română, credința, pământul, cultura tradițională și jertfa. *Rețeta voastră, ceea ce vă face pe voi să fiți diferiți, unici și prețioși, este foarte simplă, sunt cinci cuvinte: Primul cuvânt este limba română. Fiecare neam, fiecare popor poate să spună: noi avem limba cutare, în afară de Irlanda. În Irlanda 0.3% din populație mai*

de lângă Biertan. Acest donariu este o dovadă a existenței unei populații creștine vorbitoare de limbă latină în Dacia de după retragerea romanilor, din anul 271 d. H. Fibula cu această dedicație demonstrează că nu a fost adusă din sudul Dunării, ci a fost o creație locală și o dovadă a creștinării populației locale. Din candelabru inițial, din secolul al IV-lea, s-au păstrat doar o tăbliță de bronz care conține o inscripție votivă și monograma Mântuitorului Iisus Hristos cu majuscule grecești, încadrată într-un cerc.

⁶ Irlandezul Peter Hurley, cunoscut promotor al satului românesc și al valorilor autentice țărănești, a susținut la Vaslui o conferință intitulată „Tradiție și modernitate, istorie și prezent pentru tânărul contemporan”, preluată de pe site-ul: <https://www.activenews.ro/stiri-social/Irlandezul-Peter-Hurley-la-Vaslui>.

vorbește irlandeză. Nimeni nu poate să îți fure identitatea, dar tu singur, poți să o arunci la coșul de gunoi. Rețineți, e foarte important! Vă spun din experiența irlandezilor. Noi am aruncat, acum 150 de ani, limba noastră străveche, la coșul de gunoi, pentru că am fost „educați” să înțelegem că a fost ceva absolut nefolositor. Am fost învățați că nu poți să te duci în lume să prosperi cu limba irlandeză, căci astfel ești un țaran irlandez nefolositor, un lucru de sfidat. Noi am fost, primii, „slavii Europei”, a spus el. Cineva mi-a zis la un moment dat: „În fiecare limbă pe care o cunoști, ești un alt om”. Eu cred că așa este! Construiești gândurile tale, în funcție de vibrația sunetelor. Limba română este o limbă latină. Pot să îmi imaginez un munte al limbilor, și, pe acest munte este un râu care se numește „râul limbilor latine”.

Româna este acolo unde izvorăște limba latină, mai sus. Este o limbă atât de frumoasă! *Eminescu o folosește minunat!* Când citesc cuvintele rugăciunii în limba română, eu cred că au putere și rezonanță. În cuvintele din limba română, sunetul și sensul profund, sunt foarte, foarte aproape. Peter Harley crede că România are vocația de a fi legătura dintre Răsărit și Apus. Al doilea cuvânt, este credința. Credința în Dumnezeu este foarte puternică. Sunteți singurul popor ortodox latin din lume. Asta vă pune într-o poziție de balama între tot ce este în Est și tot ce este în Vest. Al treilea, este pământul. Pământul se identifică cu tradiția: Limba, credința și pământul, mai ales Carpații. Carpații sunt coloana vertebrală a poporului român. Stați la fel de confortabil pe partea estică și sudică precum pe partea vestică. Carpații nu au fost niciodată un zid de apărare, ci un copac în care ați urcat în orice moment de primejdie. Pământ cum găsești în România, nu există în Europa. Din acest pământ atât de fertil și de roditor a izvorât o cultură tradițională, autentică bineînțeles și atât de complexă și de frumoasă, atât de plină de valori! Prof. dr. Ion Bucur, fostul director al Muzeului Astra din Sibiu, vorbește despre țaranii din România ca despre o aristocrație a țaranilor Europei. Și cred că așa este! *Eu nu cred să fi fost cultura tradițională irlandeză atât de frumoasă cum este cultura tradițională românească, chiar și astăzi, când ea este foarte încercată. Cultura tradițională este al patrulea cuvânt: cultură vie, care încă se găsește în această parte a Europei. Cum a zis Lucian Blaga, această cultură tradițională, pe care o găsim astăzi în România, este o verigă actuală a unui lanț continuu. La noi, în Vestul Europei, lanțul s-a rupt deja, a explicat el.*⁷

⁷ *Ibidem.*

A cincea trăsătură care vă definește, care, probabil, este și cea mai dureroasă, este jertfa. Această jertfă este continuă, aparent interminabilă. Pentru mine, a fi român nu este un pașaport sau un loc, ci seamănă mai mult cu o vocație; a fi român înseamnă a avea o vocație. A fi român nu înseamnă drepturi. Aproape niciodată nu a însemnat drepturi, din păcate, dar înseamnă responsabilitate. A fi român înseamnă o responsabilitate asumată, o cruce pe care să o iei, dar nu în sensul negativ, ci în sensul pozitiv al conceptului. Acestea sunt cele 5 trăsături pe care cred că le-am cristalizat foarte pe scurt. Nu înseamnă o clădire, un imn național, un război sau o victorie și nici un templu, ci este această construcție spirituală, o combinație între limbă, credință, locul (pământul), tradițiile vii și această cămașă albă a jertfei pe care ați purtat-o pe parcursul a sute de ani. Pentru poporul român, aceste 5 trăsături menționate mai sus, alcătuiesc „caracterul nostru unic”, un fel de pecete sau oglindă. Prin limbă și pământ apărât cu strășnicie, chiar cu prețul vieții, am fost și suntem prezenți ca neam și națiune, în istoria universală. Aceste trăsături pot fi considerate ca un răspuns, când ne punem întrebarea: ce înseamnă a fi român? Iar noi, în rândurile ce vor urma ne vom opri asupra celei din urmă și cea mai dureroasă, este jertfa: tributul de sânge al Românilor din Boteni pentru libertatea și demnitatea noastră, pentru apărarea patriei, chiar cu prețul vieții. Pentru asta, cred că sunt necesare câteva cuvinte despre brațul înarmat al țării, armata, acolo unde au devenit eroi, începând de pe vremea când aceasta se numea simplu oaste. Scurtul excurs la istorie va fi stropit și de subiectivismul autorului, ofițer în Armata României, slujitor sub două imperii: la începutul carierei, în Tratatul de la Varșovia și apoi, după 29 martie 2004, la NATO, când România a aderat în mod oficial, prin depunerea instrumentelor de ratificare la Departamentul de Stat al SUA. Așadar, despre Oastea română.

2. Oastea română

Primele confruntări militare înregistrate de istorici pe teritoriul nostru ne duc departe în timp, în secolul V î. Hr., în timpul lui Darius, atunci când regiunea era populată de strămoșii noștri daci. În toate înscrisurile istorice, chiar și la istoricii contemporani, dacii sau geții erau văzuți ca un popor războinic care lupta cu dispreț față de moarte. Au luptat și împotriva lui Alexandru Macedon. În timpul lui Burebista, au creat prin forța armelor un imperiu imens care se întindea din Balcani în Carpații Păduroși și de

la Bug în Germania de astăzi. Mai târziu, dacii vor duce războaie cumplite împotriva celei mai mari puteri militare a lumii antice, Imperiul Roman. Douăzeci de ani i-au trebuit celei mai mari puteri militare a lumii pentru a-i învinge, dar nu definitiv. Decebal se sinucide în 106, Dacia devine în parte provincie romană, dar romanii nu au avut liniște. Prima răscoală a avut loc în 117, la moartea lui Traian. Despre viața împăratului Traian nu a existat o cronică prea extinsă, ba am putea spune că este aproape învăluită în mister. Acest fapt este în el însuși o ciudățenie a istoriei, ca unul dintre cei mai venerați împărați romani, numit în timpul vieții *Optimus Princeps*, despre care se spunea, după moartea lui, că niciun alt împărat nu l-a depășit sau măcar egalat în popularitatea de care s-a bucurat în rândul poporului, să nu aibă parte de o cronică cât de cât decentă a vieții sale⁸. Singura scriere importantă despre Traian din timpul vieții sale este Panegiricul lui Pliniu cel Tânăr. Cartea 68 din Istoria Romei a lui Cassius Dio a fost scrisă la un secol după moartea lui Traian pe baza arhivelor senatoriale și imperiale. Ca să înțelegem cât de puține informații avem despre viața lui Traian, trebuie remarcat că nici numele mamei sale, Marcia, nu apare explicit în nicio scriere. Revenind la răscoale dacilor ocupați, au mai urmat și altele, cea mai mare fiind cea din anii 166–168, ajutată și de năvălirile dacilor liberi. Până la urmă, romanii se retrag lăsând germeii creării poporului român.

Izvoarele vremurilor următoare sunt sărace, dar putem trage unele concluzii, românii au existat și au contat și în acele vremuri ca forță militară. În Cântecul Nibelungilor, printre invitații la nunta lui Attila, regele hunilor (mijlocul secolului V), cu Krimhilda, s-a aflat și Ramunk (Radu sau Roman) de Valahia, care nu putea fi menționat dacă nu ar fi fost un lider militar important. La fel sunt alte documente bizantine care atestă existența românilor în acele zone. Invazia maghiarilor spre vest este oprită cu greu, după ce aceștia pustiiseră deja mare parte din Europa, la Lechfeld în anul 955. Dar în calea lor spre est au stat Gelu și mulți alții, ungurii impunându-și dominația asupra Transilvaniei abia după câteva sute de ani, dar și atunci având de luptat contra voievozilor români cum a fost cazul lui Litovoi. Între timp, Asăneștii constituiau un imperiu vlaho-bulgar care învingea Bizanțul și zdrobea la 1205, prin Ioniță Asan armatele cruciaților care ocupaseră Constantinopolul, inclusiv primul împărat cruciat al Constantinopolului, Balduin de Flandra, găsimu-și sfârșitul

⁸ Julian Bennett, *Trajan Optimus Princeps, A Life and Times*, Routledge, London, 2005, ediție electronică, p. xvii.

în închisoarea de la Târnovo. Alte fapte de arme, atacurile maghiare asupra Munteniei și Moldovei, zdrobite la Posada sau Ghindăoani, luptele cu tătarii, cu turcii, cu polonezii. Nu vreau să fac neapărat o retrospectivă istorică, spațiul nu-mi permite, dar vreau să aduc în atenție rolul preponderent care l-a avut oastea românească în tot ceea ce a însemnat istoria noastră. Bătăliile câștigate sub Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazu și sub alți domnitori mai puțin mediatizați nu ar fi fost posibile fără existența unei armate puternice în stare să se opună cu succes oricărei armate de vârf în acea vreme. Iar când avea și conducători pricepuți, buni tacticieni, capabili să se folosească de avantajele terenului, cum au fost cei menționați și alții uitați, românii au fost imbatabili.

Încă din secolul XV, perioada cruciadelor târzii, puterile occidentale căzuseră de acord că nu era posibilă organizarea unei cruciade antiotomane fără participarea măcar a uneia dintre cele trei țări române. Dar care era secretul unei astfel de eficiențe recunoscute? Nu era prea greu. Armatele occidentale erau formate din nobilii cavaleri, îmbrăcați în armuri, care călăreau cai grei, și aceștia protejați cu zale de metal. Fiecare nobil întreținea o mică armată de soldați și slujitori, aceștia trebuind să se preocupe de armura și armamentul lor. La chemarea regelui, acești nobili își strângeau vasalii și plecau la război. Domnitorii români aveau o oaste permanentă, curtenii, în schimb, ridicau la nevoie ceea ce se numea oastea cea mare, care era formată din țărani agricultori, marea majoritate a populației, dar care primeau periodic o pregătire militară. Erau echipați ușor, dar aveau deprinderi militare de luptă, fiind arcași pricepuți. Și acești luptători erau deosebit de eficienți, cunoscători ai modului de luptă al otomanilor, mod de luptă pe care occidentalii nu l-au învățat în tot decursul evului mediu, după cum s-a văzut la Nicopole (1396). Numărul maxim de luptători pe care l-a ridicat vreo țară românească a fost Muntenia lui Mihai Viteazu, care avea o oaste de 50.000 de luptători, dar din care 10.000 erau mercenari inclusiv străini. Dar apariția armelor de foc, în speță a arcebuzelelor, a făcut ca eficiența oastei celei mari să decadă cu timpul. Nu mai era suficient să iei omul de la câmp, să-l instruiști o lună și să obții un luptător eficient, îți trebuia un antrenament permanent, soldați profesioniști și arcebuzele erau și deosebit de scumpe. La fel s-a întâmplat și cu următoarea generație de arme, și de aici a decăzut statutul țărilor române ca puteri ale timpului. Imperiile vecine și-au impus suzeranitatea în secolul XVIII, oastea română nu mai putea fi întreținută și oastea cea mare nu avea cum să fie eficientă în fața noilor arme de foc. Dar progresul

tehnologic a făcut ca aceste arme de foc să devină tot mai ieftine și mai accesibile, dar și mai ușor de manevrat, odată cu progresul științei în prelucrarea metalelor, inclusiv în producerea în serie a puștilor și pistoalelor. Astfel s-a ajuns la vremurile moderne, în secolul XIX.

3. Armata română modernă

3.1. Războiul de Independență al României

Revoluția lui Tudor Vladimirescu și cele de la 1848 au însemnat pietre de hotar în renașterea capacităților combative ale armatei române. Am avut și noi, în Boteni, chiar dacă nu s-a născut pe aceste meleaguri, pandurul nostru, Oprea Lămbescu – căpitan în armata martirului Tudor Vladimirescu – care, după uciderea mișească a lui Tudor, pe drumul Târgoviștei, de către eteriștii lui Ipsilanti a rămas în Boteni. Aici, se stabilește lângă valea, de el denumită Băneasca, după numirea comunei, unde avea familia, în Oltenia nemaînapoindu-se de teama turcilor ce îi urmăreau. Cu timpul a ridicat o frumoasă gospodărie, câștigând aprecierea moșnenilor, ce îl strigau „Căpitan”. Prin daniile și contribuția aduse la ridicarea monumentalei Biserici, a fost răsplătit cu numele de ctitor trecut în pisania Sfintei Bisericii și pe Sfânta Evanghelie, a căror coperti au fost argintate de el, și care se păstrează și astăzi. După rânduiala numai de Dumnezeu știută, flăcăul Dumitrache, lăsat în fașe, când tatăl său – Oprea Lămbescu – s-a înrolat în armata lui Tudor, cercetând din sat în sat, apucându-l noaptea în Boteni, odihnindu-se lângă valea Băneasca, mirat foarte de numirea ei aidoma cu comuna lui, șoapte tainice îl încredințează de găsirea tatălui, doar era chemarea sângelui. Oprea văzând că tânărul călător nu pleacă, trimite argatul, întrebând pe cine caută. Nu mică i-a fost mirarea, descoperind, după îndelungate întrebări, că e fiul său Dumitrache. Mare bucurie, mare petrecere, regăsirea tatălui, întâlnirea cu fiul lăsat în fașe. Aduce suta de oi și se căsătorește în comuna Boteni – Muscel, având 2 fii: Gheorghe și Petre, fiecare având vârstare între care și Maria, fiica lui Petre, mama Polinei, Ioanei, Mariei și a lui Alexandru. Polina a avut 12 copii. Ioan Gh. Jinga – eroul caporal căzut pe plaiurile Moldovei, în 22 August 1944, –, fiind cel mai mare și care alături de părinți, a fost sfătuitorul și îndrumătorul tuturor fraților, până în anul 1941, când s-a sunat mobilizarea și începerea nefirescului război.⁹ Despre epopeea sa, cu mai

⁹ A se vedea, pentru detalii, *Eroul Ioan Gh. Jinga, caporal căzut pe plaiurile Moldovei, în 1944*, 22 August, preluat de pe site-ul: <http://www.literaturasiidententie.ro/category/teologie>.

multe amănunte, vom vorbi în capitolul consacrat eroilor din Boteni, cazuți la datorie în cel de al Doilea Război Mondial.

Și până atunci românii au continuat să fie buni luptători, dar în cadrul altor armate, așa cum au fost grănicerii români în armata austriacă, cei de la Năsăud reușind să-l oprească pe marele Napoleon Bonaparte¹⁰ sau pandurii în războaiele ruso-turce. Alexandru Ioan Cuza, după unirea principatelor (1859), poate fi considerat ca artizanul creării armatei române moderne. El a creat instituțiile de bază și a implementat reformele necesare formării unei armate care a avut ocazia să-și afirme puterea și combativitatea în războiul de independență din anii 1877–1878. Încă, de la înființare, armata noastră a fost protagonistă mai multor momente, care au marcat istoria; bravii ostași ai patriei au repurtat câteva victorii esențiale pentru ceea ce avea să devină statul românesc. Războiul de Independență al României este numele folosit în istoriografia română pentru participarea Principatelor Unite la Războiul ruso-turc din anii 1877–1878. În urma acestui război, România a obținut independența față de Imperiul Otoman. Pe 4/16 aprilie 1877, Principatele Unite și Imperiul Rus au semnat un tratat la București care permitea trupelor ruse să traverseze teritoriul țării în drumul spre Balcani, cu condiția respectării integrității teritoriale a României.¹¹

În iulie 1877 rușii pierd două bătălii la Plevna, situația lor pe frontul de la sud de Dunăre devenind precară. Este momentul în care marele duce Nicolae cere ajutor domnitorului Carol I. Românii trec Dunărea și asediază Plevna alături de ruși, ocupând sectorul de nord și nord-est. Carol este numit comandantul trupelor româno-ruse de la Plevna, pentru a nu-l pune pe domnitorul român în situația de a primi ordine de la vreun general rus. Sub aceste auspicii începe a treia bătălie a Plevnei. În ziua de 30 august 1877, după trei asalturi, românii reușesc să cucerească reduta Grivița 1, primul mare succes din asediul Plevnei. În sectorul sudic, rușii generalului Skobelev reușesc să cucerească două redute, dar le pierd a doua zi, pe când

¹⁰ Românii care l-au oprit pe Napoleon. O teribilă bătălie în care un batalion de grăniceri români-ardeleni din armata austriacă au reușit să împiedice o strălucită victorie napoleoniană. Titlul nu este o ficțiune, ci un fapt real care s-a petrecut în timpul bătăliei de la Arcole, între 15 și 17 noiembrie 1796. Bătălia de la Arcole s-a desfășurat în timpul războiului napoleonian dintre Austria și Franța, între anii 1796 și 1797, în timpul primei ofensive a lui Alvinzi.

¹¹ Theodor C. Văcărescu, *Luptele românilor în resbelul din 1877–1878*, Tipografia F. Göbl, București, 1866.

românii își mențin pozițiile în ciuda contraatacurilor repetate ale otomanilor. Războiul continuă cu alte fapte de arme admirabile românești la Vidin, Rahova, Smârdan impunând armata română ca un factor de putere de care va trebui să se țină seama în viitor. Simptomatic mi se pare recunoașterea bravurii românești chiar de către adversari, generalul turc Osman Pașa întinzându-i sabia generalului român Mihai Cristodulo Cerchez în semn de capitulare: *Capituluez cu armata mea, predându-mă în mâinile junei și bravei armate române*. Dar Cerchez nu îi ia sabia, spunând că numai domnitorul României și marele duce Nicolae pot decide în privința soartei armatei otomane prizoniere. A sosit și generalul rus Ganețki care i-a luat sabia lui Osman Pașa.

Într-un studiu consacrat principalelor bătălii dintre creștini și musulmani, referitor la bătălia de la Plevna, scriitorul și analistul militar Ralph Peters spunea că ocuparea Griviței a impus România ca putere militară, dar conducerea ineptă a rușilor și lipsa de coordonare a acestora a anulat multe din câștigurile românilor. Iar drept mulțumire, rușii le-au luat Basarabia. Dar acesta este un alt subiect. Totuși, România începe să conteze pe plan internațional în timpurile moderne în primul rând datorită capacității militare dovedite din plin pe câmpurile de luptă din Bulgaria. „O armată care s-a acoperit de glorie la Plevna poate fi zdrobită în luptă, dar niciodată dezarmată” răspundea Carol amenințării rușilor cu dezarmarea armatei dacă nu acceptă pacea de la Berlin prin care rușii ne luau cele două județe din sudul Basarabiei, spunându-ne că trebuie să ne mulțumim cu recuperarea Dobrogei (dar nu de la ei, rușii nefiind stăpâni pe Dobrogea niciodată, deși ar fi dorit-o). Noul rol important conferit României în regiune, în primul rând datorită performanțelor militare dovedite, s-a demonstrat în campania din 1913 contra Bulgariei în cel de-al doilea război balcanic, când România a pacificat regiunea, nu prin diplomație, ci prin forța militară pe care a fost suficient să o afișeze trecând din nou Dunărea.

3.1.1. Musceleni în războiul de independență. Eroii din Boteni

Românii din Muscel au luptat pentru independența patriei în cadrul *Regimentului 4 Dorobanți „Argeș”*, încă de la înființarea sa, la 1 ianuarie 1877, prin Înaltul Decret nr. 2195¹². Drapelul de luptă a fost înmănat regimentului la data de 17 iulie 1877, de către domnitorul Carol I, în satul

¹² Publicat în Monitorul Oastei nr. 35/1876.

Poiana, în apropiere de Calafat, unde era dislocată unitatea pentru a participa la Războiul pentru Independența României. Acest drapel va fi înlocuit la 9 mai 1902 cu unul nou, la Palatul Regal din București. La 9 mai 1914, drapelul de luptă al regimentului a fost decorat cu medalia comemorativă „Avântul Țării”. Pentru faptele de vitejie ale regimentului în bătălia de la Mărăști, drapelul său a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, la data de 21 august 1917. Regimentul a fost o unitate militară a armatei române, în perioada 1877–1946 și cuprindea în structura sa, două batalioane, formate din câte patru companii fiecare. Reședința regimentului era Pitești și își recruta dorobanții din județele Argeș și Muscel. Aparținea de Divizia 1 Teritorială iar reședințele și zonele de recrut au fost cele două batalioane, Batalionul 1 Argeș cantonat la Pitești și Batalionul 2 Muscel cu reședința la Câmpulung.¹³

3.1.2. Participarea muscelenilor la Războiul pentru Independența României

La 5 aprilie 1877, Regimentul 4 dorobanți Argeș avea mobilizați pentru luptă 1050 oameni. La 10 aprilie plecă spre Craiova Batalionul I Argeș, iar la 11 aprilie și Batalionul II Muscel. La 21 aprilie regimentul ajunge la Calafat, unde intră în subordinea Diviziei I, comandată de generalul Cerchez. În noaptea de 21/22 aprilie regimentul a intrat în bivouac la est de Calafat, iar de a doua zi a început lucrările la săpatul tranșelor. Botezul focului pentru acest regiment a venit la 26 aprilie 1877, când turcii au început să îi bombardeze poziția, cu artileria din cetatea Vidin. Până la sfârșitul lunii aprilie, regimentul s-a aflat în avanposturi. La 15 mai a primit vizita domnitorului Carol I. La 11 iunie a fost trimisă o patrulă, formată din dorobanți ai regimentului, în cercetare pe malul bulgăresc al Dunării, pentru a evalua situația forțelor turcești de acolo. Spre sfârșitul lunii iunie întreg regimentul a înaintat și a ocupat ostroavele din mijlocul Dunării, care se aflau în fața cetății turcești Vidin, la cca 600 metri de aceasta. La 17 iulie s-a înmănat lângă Calafat drapelul de luptă al regimentului, de către Carol I. Până la sfârșitul lunii august regimentul a continuat să facă de pază în avanposturi, pe malul Dunării, în sectorul dintre satele Cetatea și Ciupereni, pe un front de 20 kilometri. La 19 septembrie 1877, cele două

¹³ A se vedea, pentru detalii, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Regimentul_4_doroban%C5%A3i_Arge%C5%9F.

batalioane ale regimentului au fost despărțite, ca urmare a nevoilor militare. Batalionul Muscel a format un detașament împreună cu un batalion din Regimentul 1 dorobanți și cu o baterie de artilerie, comandat de locotenent-colonelul Herfner, și a plecat spre satul Orășani, din fața cetății turcești Rahova, unde s-a așezat în avanposturi. Regimentul își va reuni din nou cele două batalioane numai la 9 ianuarie 1878. La Orășani, Batalionul Muscel a stat până la 13 octombrie, când a început marșul spre Corabia, de unde la 17 octombrie a trecut Dunărea pe malul inamic, fiind cantonat în satul Ghighiu, sub comanda comandantului brigăzii, colonelul Gheorghe Slăniceanu. În 5 noiembrie, Batalionul Muscel pleacă, sub comanda maiorului Dimitrie Giurescu, spre cetatea inamică Rahova, trecând râul Isker. La 6 noiembrie bivuachează la Selanovița, iar la 7 noiembrie, ora 6 dimineața, primește ordinul de a intra în luptă. Ordinul de luptă prevedea ca Batalionul Muscel să intre în luptă în linia a doua de atac. Maiorul Giurescu a cerut colonelului Slăniceanu, comandantul diviziei, onoarea ca Batalionul Muscel să intre în luptă în linia întâi, în loc de a doua, ceea ce i s-a aprobat. 720 dorobanți ai batalionului au participat la această luptă, dintre care 200 erau foarte tineri, contingent 1877.

Batalionul Muscel a pornit la asalt în fruntea coloanei de atac. Când se afla la 3 kilometri distanță de redutele turcești, a început să fie bombardat de artileria inamică. În acest moment, maiorul Giurescu, comandantul batalionului, a ordonat desfășurarea în coloane de companii la interval de desfășurare. La ora 9 a deschis focul artileria românească, pentru a sprijini coloanele de asalt. La ora 10,30 Batalionul Muscel a primit ordin să lase ranițele și să pornească spre pozițiile inamice împreună cu o companie din Regimentul 6 dorobanți. Companiile 5, 6 și 7 din Batalionul Muscel au pornit la atac în linii de trăgători, iar compania 8 din același batalion, împreună cu compania din Regimentul 6 dorobanți constituia rezerva. Ajungând să înainteze pe o contrapantă, ferit de vederea și focul inamicului, Batalionul Muscel schimbă direcția spre stânga și ajunsese pe culme, fiind primit cu o ploaie de gloanțe și șrapnele inamice. În pas alergător, dorobanții cuceriră tranșeele inamice din prima linie, pe care le ocupară. De aici au deschis foc țintit asupra redutei turcești, pe care o bătea și artileria română. După un timp, apărătorii redutei s-au retras, iar dorobanții au mai făcut un salt, ocupând-o. Turcii s-au retras pe creasta dealului, între ei și români fiind o vale adâncă. Schimbul de focuri de infanterie a continuat cu înverșunare, iar turcii au început o nouă retragere. Văzându-i că fug, dorobanții au pornit

la atac prin valea care îi despărțea de inamic. Valea era bătută de focul inamicului, astfel că dorobanții au suferit un număr de pierderi până când au ajuns la creasta abandonată de turci, pe care au ocupat-o. La cca 50 pași de creasta cucerită de dorobanți se afla a doua redută inamică, din care se trăgea intens asupra trupelor române. Înaintarea dorobanților a fost oprită de focul puternic al celei de-a doua redute, pierderile lor crescând. Maiorul Giurescu, comandantul Batalionului Muscel, se ridică în picioare și ordonă pornirea la atac, dar după nici zece pași a fost ucis de gloanțele turcilor. Comanda a fost luată de locotenentul Bordeanu Pavel, care a pornit la atac cu valurile de dorobanți, dar și el este ucis după câțiva pași. Înaintarea dorobanților este din nou oprită. Maiorul Constantin Ene, comandantul Batalionului 1 din Regimentul 6 dorobanți, ia comanda liniei de atac, dar este la rândul său ucis de inamic. Spre seară, Batalionul Muscel, având pierderi mari, este înlocuit de Regimentul 10 dorobanți, comandat de locotenent-colonelul Măldărescu.

La 10 ianuarie Batalionul Muscel a primit ordin să înainteze spre stânga, ceea ce a și făcut, ocupând satul Musulmana. La 9 ianuarie, Batalionul Argeș din Regimentul 4 dorobanți „Argeș”, care rămăsese pe malul românesc al Dunării, pentru a păzi Calafatul, s-a reunit cu Batalionul Muscel din același regiment. La 12 ianuarie 1878, Regimentul 4 dorobanți „Argeș”, cu ambele batalioane acum reunite, a ocupat fără luptă satul Rupcea, din fața Vidinului. El și-a întins avanposturile până la 1 kilometru de cetatea Vidin. La 24 ianuarie turcii au cerut încheierea armistițiului. La 23 februarie 1878, regimentul a primit ordin să se întoarcă în România. La 29 aprilie, după două luni de cantonament în satul Maglavit, regimentul a pornit spre Craiova, unde a ajuns la 1 mai, iar la 9 mai a ajuns la Pitești. La 1 august 1878 regimentul a fost demobilizat și dorobanții au fost lăsați la vatră. Mai puțin eroii săi care și-au dat au făcut jertfa supremă pe câmpul de luptă. Aici îl regăsim și pe *eroul nostru din Boteni, soldatul Potângu Ion*, de numai 22 de ani, alături de cei din satele vecine, Hârtiești (soldații Ion Dumitru și Matei Gheorghe), Mățâu (Simion Durduin) împreună cu toți ceilalți români musceleni din granițele regatului sau voluntari din Transilvania. Un alt erou din Boteni, *Nicolae N. Bidilică (1847–1921)*, străbunicul scriitoarei Georgeta Bidilică-Vasilache, a fost luptător destoinic în Războiul de Independență.

3.1.3. Eroul Nicolae N. Bidilică răsplătit de regale Carol I pentru faptele sale de eroism

Nicolae N. Bidilică a fost copilul lui Nicolae Tuță Bidilică (1820–1880), un neam de oameni harnici și rapizi, proveniți pe filieră genealogică din vlahii din munții Pindului, Grecia, de unde strămoșii lui pleaseră la prigoana religioasă, în jurul anului 1750. În Războiul de Independență, ostașii musceleni sub comanda maiorului Dimitrie Giurescu, au luptat cu eroism pe fronturile din Bulgaria, populația orașului făcând donații și rechiziții și au organizat două spitale cu 200 de paturi. Ca soldat în Regimentul II Călărași, escadronul Muscel, străbunicul Nicolae N. Bidilică *care a făcutu parte din armata Română de operațiune peste Dunăre, în anulu 1877–1878*¹⁴, a luptat pentru Independența României și a supraviețuit. Pentru faptele sale de eroism, a fost decorat cu *Medalia Apărătorilor Independenței, Medalia Russă comemorativă a luări Plevnei*¹⁵. Căsătorit inițial cu o fată bogată din familia Croitoru, a avut doi copii: o fată căsătorită Chelcea cu mai mulți copii, din care se trăgea și sociologul Ion Chelcea, văr bun cu bunicul, și alta căsătorită Leonte, care cu Neculae Leonte, veteran al războiului din 1916–1918 a avut un băiat decedat în 1941 în Basarabia. Tata și unchiul Nae îi spuneau „nașa lui Leonte”, îi botezase. Mi-o mai aduc și eu aminte în casa ei bătrână de pe Valea Argeșelului, lângă gura nouă a minei de cărbuni din Boteni, și deși nu prosperase ca frații ei, se descurcase destul de bine. Din a doua căsătorie a lui Neculae N. Bidilică cu o fată Lica Leau din Ungurenii Botenilor s-a născut Ion N Bidilică, bunicul meu. Sigur știu că din aceeași căsătorie a mai avut doi frați: Paraschiva, căsătorită Ivan, cu patru copii și Dumitru, zis Mitu. Tata era nepotul său. Urmare a faptelor sale eroice, fusese împrăprietărit în satul Vârtop, unde și-a construit casa pentru viitoarea familie, fiind onorat și cu alegerea sa ca deputat al comunei¹⁶.

¹⁴ *Brevet pentru Medalia Apărătorilor Independenței*, 1878, document în colecția familiei.

¹⁵ Document din 21 martie 1881, în colecția familiei.

¹⁶ A se vedea, pentru detalii, Georgeta Bidilică-Vasilache, *Incursiune. Destin colectiv și destin individual. Viața unei familii din Botenii-Muscelului*, Editura Artemis, Ediția II, „Maria”, București, 1995.

Fig. nr. 1 – Brevet pentru Medalia Apărătorilor Independenței, 1878

Fig. nr. 2 – Brevet pentru Medalia jubiliară Carol I, 10 mai 1906

Fig. nr. 3 – Certificatu pentru *Medalia Russă comemorativă a luări Plevnei* „Medalia jubiliară Carol Ier”, în numele Alteței Sele Regale Domnitorul Romanii și din Ordinulu Măriei Selle Domnitorulu Carol I.

4. Primul Război Mondial – cel mai crunt examen de sânge și foc pentru armata română

4.1. Destine frânte pentru țară în vatra Muscelului

România avea de ales spre ce parte să se îndrepte, în condițiile războiului mondial care devasta lumea de mai bine de doi ani. Promisiunile

¹⁷ Document din 10 mai 1906, în colecția familiei.

curgeau de ambele părți, dar până la urmă, regele Ferdinand își calcă peste legăturile sale de neam și de familie și decide să fie credincios cerințelor poporului său, care vedea dintotdeauna participarea la război alături de Franța, sora sa latină de care o legau atâtea aspirații. Pentru această decizie, Ferdinand este supranumit și Ferdinand cel Loial, deoarece a decis să meargă alături de poporul său pe o cale presărată cu spini, chiar împotriva țării care i-a dat naștere, împotriva familiei sale și a neamului care l-a crescut și format. Un rege reprob de familia sa, dar idolatrizat de poporul său pe care era chemat să-l conducă. România intră în război pe frontul oriental alături de ruși, dar fără să știe că aceștia îi pregăteau de la început pierzarea. S-a spus că momentul nu a fost bine ales, dar tocmai rușii ne presau mai mult ca oricând. „Acum ori niciodată” ni s-a spus de nenumărate ori, iar România a crezut în promisiunile aliaților, mai cu seamă în cele ale rușilor, care trebuiau să se coordoneze cu noi în efortul militar comun. Tratatul încheiat de România cu puterile aliante prevedea și noile granițe de după victorie, dar nici acestea nu au fost respectate, mai cu seamă în problema Banatului, din care o treime îi va reveni Serbiei la Conferința de Pace de la Paris, deși aceasta nu a stăpânit niciodată acest teritoriu populat majoritar de către români. României i s-a promis că la începerea operațiunilor sale militare în Transilvania, va beneficia de întreg sprijinul aliaților, printr-o ofensivă pe frontul de vest, iar pe frontul de est la nord, în Galiția, ofensiva lui Brusilov va reîncepe mult mai energic, iar la sud, generalul Sarrail va începe propria ofensivă, pentru a facilita astfel avansul românilor de pe crestele Carpaților pe o linie mai scurtă, în centrul Transilvaniei, undeva pe valea Mureșului, astfel ca linia frontului să devină mai dreaptă și mai ușor de controlat. Până la urmă s-a dovedit că aceste promisiuni nu au fost îndeplinite, ofensiva lui Brusilov stăgânănd din lipsă de forțe, iar generalul Sarrail, prin rapoartele transmise comandamentelor superioare menționa că nu are resurse nici măcar pentru defensivă, cu atât mai puțin pentru a lua ofensiva. Am fost mințiți și păcăliți pentru a servi ca trupe de sacrificiu. Cu toate acestea, am intrat în război și am înaintat în Transilvania¹⁸.

Cu această mișcare am salvat nu numai armata generalului Sarrail și a lui Brusilov, dar inclusiv frontul de la Verdun. Marea victorie franceză de la Verdun i se datorează indirect armatei române, lucru uitat cu

¹⁸ A se vedea, pentru detalii, *Marele război (1914–1918)*, preluat de pe site-ul: <http://centenar.gov.ro/web/marele-razboi> 1914–1918.

desăvârșire astăzi. Mai multe divizii germane au fost retrase de la Verdun pentru a fi concentrate în Transilvania, împotriva românilor, prin aceasta comandamentul german renunțând definitiv la cucerirea Verdunului. Mai mult, trupele bulgare întărite cu cele germane renunță la atacul împotriva armatei lui Sarrail pentru a fi aruncate împotriva românilor în Cadrilater și în Dobrogea. O sută de mii de oameni contra a treizeci de mii de apărători, a urmat apoi dezastrul de la Turtucaia și pierderea Dobrogei, dar armata lui Sarrail a fost salvată. Promisiunile rușilor conform cărora bulgarii nu vor intra în luptă împotriva noastră, la fel ca și promisiunile de ajutor ale trupelor ruse în Dobrogea s-au dovedit a fi la fel de mincinoase. Tunurile și armamentul comandat și plătit cu ani în urmă către Franța, Statele Unite și Japonia stătea încă în decembrie 1916 prin găurile rusești, la Chișinău, Kiev sau Razdelnaia, nu numai din cauza birocrației, ci și din cauza unei rele voințe a Rusiei față de România la cele mai înalte nivele, ulterior dovedindu-se că însuși ministrul de război rus, Sturmer, era mai mult decât favorabil Germaniei.

În majoritatea bătăliilor, inclusiv în Dobrogea sau, mai ales, în bătălia de pe Argeș-Neajlov pentru București, rușii au refuzat să ne acorde cel mai mic sprijin, o întreagă armată stând în așteptare, cu arma la picior, când noi i-am cerut doar să taie o linie de aprovizionare a inamicului care trecea la câțiva kilometri de tabăra rusească. La sfârșitul anului, când ne-am retras în Moldova, rușii spuneau statului major român că aici doreau să ne aducă, ei propunând de la începutul campaniei noastre retragerea în Moldova și abandonarea întregii Muntenii și a capitalei, Bucureștiul. Ce fel de aliat era acesta care propunea de la începutul campaniei abandonarea capitalei și a două treimi din teritoriul național? Privind logica imperială rusească, era normal, pentru ei nu era de dorit o armată română victorioasă, care mai târziu ar fi putut ridica pretenții asupra Basarabiei românești, era de preferat o Românie învinsă, scăpată mai apoi de către ruși, care ar fi putut anexa la încheierea păcii fără probleme încă o bucată zdravănă din teritoriul românesc. Doar la fel procedaseră rușii și în 1878, când au anexat din nou sudul Basarabiei tocmai de la aliatul care îl salvase în timpul campaniei împotriva Turciei în 1877-1878. Cu toate lipsurile materiale, mai ales în artilerie, cu toată perfidia și trădarea rusească recunoscută și de aliații occidentali, românii s-au bătut cu un nemaipomenit eroism. Pe o lungime a frontului de 1300 km (identică cu întreaga lungime a frontului rusesc, iar spre comparație, întreg frontul de vest avea doar 800 km), luptând unul

contra cinci contra celor mai bune trupe germane și austro-ungare, la care se adăugau cele bulgare și turcești, au produs pierderi mari atacatorilor. De exemplu, pe frontul de la Jiu, unde a căzut la datorie generalul Dragalina, o singură divizie românească a rezistat fără să fie schimbată timp de 80 de zile la trei divizii germane dintre care una (a 11-a bavareză) a fost complet nimicită.

Iar exemplele pot continua și vor continua în anul următor, al marilor victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, dar și al marilor trădări din partea aliaților noștri ruși, care se vor transforma în cei mai mari dușmani ai noștri. Au urmat luptele din 1917. La începutul verii generalul Alexandru Averescu declanșează ofensiva la Mărăști, la 11 iulie, obținând un succes major. Sunt cucerite prin lupte grele dealurile Mărăștilor, Momâia și alte poziții și ofensiva progresează în fiecare zi. Dar ce folos, chiar dacă inamicul se retrage în debandadă, Armata a 2-a română nu putea avansa prea mult deoarece rușii nu mai vor să înainteze ca să ne protejeze flancurile. Este vorba de Armata a 4-a rusă (stânga) și Armata a 9-a (dreapta), care spun că au ordin de la revoluție să nu meargă mai departe. Mai mult, corpul 8 rus și-a părăsit poziția ce o ocupa pe Măgura Cașinului fără luptă și fără să fie atacat de inamic. A fost nevoie ca armata română să-și extindă flancul pentru a reocupa poziția. Era primul gest de acest fel din multele care vor urma, mai ales în timpul bătăliilor cumplite de apărare de la Mărășești. Totuși, ofensiva a dezvoltat o adâncime de 20 km pe un front de 40 km, au fost luați peste 4000 de prizonieri și capturate numeroase tunuri, arme, muniții și materiale. Succesul ar fi putut fi mai mare dacă rușii ne-ar fi sprijinit flancurile în înaintarea noastră, am fi putut ajunge mult mai departe, deoarece inamicul fugea în debandadă. Generalul Mackensen, renumitul spărgător de fronturi, nu s-a pierdut cu firea. Concentrase o forță redutabilă pentru a o arunca împotriva românilor în sudul Moldovei, pentru ca în scurtă vreme să rupă frontul și să ocupe ce a mai rămas din țară. Peste două săptămâni la Iași, le-a spus colaboratorilor săi înainte de a pleca pe front, de unde urma să conducă operațiunile militare chiar în prezența kaizerului venit special pentru a asista la îngenuncherea definitivă a României. Iar sorții chiar le erau favorabili. Ofensiva lui Kornilov în sudul Galiției își dăduse obștescul sfârșit, iar contraatacul inamic a făcut armata rusă în descompunere să dea bir cu fugiții. Germanii și austro-ungarii aproape intraseră prin Bucovina și pe teritoriul rămas în stăpânirea noastră în Moldova, apropiindu-se de Fălticeni. Ce folos mai aveau pozițiile noastre

din sud, dacă rușii cedau pe frontul lor din nord și lăsau descoperită pe aici calea spre Iași? S-a hotărât ca trupele ruse care mai păstrau disciplina să fie retrase de pe frontul Mărășeștilor pentru a putea constitui o forță care ar putea redresa consecințele rușinoasei retrageri de la Tarnopol și din Bucovina, menținând frontul în nord-vestul nostru. Astfel, sudul Moldovei rămânea doar în grija armatelor române.¹⁹

În aceste condiții s-au dat cumplitele lupte de la Mărășești și Oituz, chiar în timpul retragerii rusești, iar trupele ruse rămase au fugit de la primele focuri de pe frontul de luptă, lăsând goluri imense în liniile noastre, goluri umplute de unități române deplasate în grabă, care după marșuri epuizante ajungeau direct în luptă, pentru a-i scoate pe germani din tranșeele părăsite de ruși fără nicio rezistență. Pe frontul Mărășeștilor, patru divizii române epuizate au ținut piept timp de săptămâni atacurilor a mai bine de zece divizii inamice, dintre care opt germane. La Oituz la fel, aceeași situație. Rușii părăsindu-și pozițiile, înlocuiți în ultima clipă de români, ținând piept cu un eroism care a uimit întreaga lume atacurilor trupelor inamice mult superioare. Dar la Oituz s-a petrecut și un fapt mișcător, care prefigura de fapt evenimentele ulterioare. Mici unități rusești, formate din basarabeni, au rămas pe loc și au luptat până la ultima suflare alături de frații lor români. La fel au făcut-o și unitățile formate din voluntarii ardeleni și bucovineni foști prizonieri luați de ruși din armata austro-ungară în primele faze ale războiului. O înfrățire prin sânge, jertfă și luptă, care va netezi calea spre marea unire ce va să vină, peste un an și câteva luni. Dar până atunci nori negri stăteau în fața României, și următoarele lovituri vor veni nu de la dușmani, ci de la cei pe care încă îi consideram aliați. Mackensen a fost înfrânt, diviziile sale mândre și puternice s-au topit în fața baionetei soldatului țăran român. Valoarea soldatului român s-a dovedit atunci, când armamentul și dotările erau apropiate, s-a dovedit că putea sta în fața celor mai buni soldați din lume, iar dacă este condus de ofițeri și generali capabili, nu este cu nimic mai prejos decât aceștia. Atacat de forțe net superioare, în proporție de cinci la unu în unele cazuri, trădat ca și până atunci de aliatul său, românul a învins. Și a obținut întreaga recunoaștere a aliaților și admirația întregii lumi. Chiar și astăzi, majoritatea istoricilor militari ai primului război mondial consideră Mărășeștii ca una din cele mai sângeroase bătălii de pe frontul oriental, iar victoria românească,

¹⁹ Cristian Negrea, *Primele lupte ale Armatei Române cu bolșevicii (1917–1918)*, utilizând site-ul: <http://www.istoria.ro>

alături de ofensiva lui Brusilov din 1916, ca cele mai importante victorii aliate de pe acest front.²⁰

Nu a fost îndeajuns, am avut de luptat și în anul 1919, contra bolșevicilor în Moldova, apoi în Basarabia și mai târziu pe linia Nistrului și dincolo de el, tot în 1919, când am ocupat Tiraspolul și alte zone din Transnistria pentru a asigura stânga francezilor care se retrăgeau de la Odesa, am intrat în nord în Pocuția și Ucraina, pentru a continua frontul polonez, și ne-am bătut în Transilvania contra bolșevicilor unguri, pe Tisa și dincolo de ea, până la Budapesta pe care am ocupat-o. Ne-am bătut cu bolșevicii după Unire pe linia Nistrului. Nu cred că este cineva care ar putea contesta rolul armatei române în realizarea României Mari, rolul soldatului român în impunerea realității României Mari. Una este ce spun cancelariile occidentale, alta este situația din teren. Degeaba Conferința de Pace de la Paris ar fi zis că Transilvania aparține României, dacă România nu-și putea impune prin forță, la nevoie, stăpânirea asupra acestei provincii. Crede cineva că Franța sau Marea Britanie ar risca viața unui singur soldat ca să facă dreptate României, dacă aceasta nu era capabilă să o facă singură? O rezoluție a Parisului i-ar fi speriat pe unguri sau pe ruși în așa grad încât aceștia să evacueze în goană Transilvania sau Basarabia? Să nu ne facem iluzii, România Mare a fost impusă prin forța armelor, prin baioneta soldatului român și prin dârzenia acestuia, prin jertfa și sângele său, nu prin rezoluții de la Paris. Am putea echivala astăzi rezoluțiile de la Paris cu rezoluțiile ONU din prezent. Câte state împotriva cărora au fost date rezoluții ONU s-au grăbit să le accepte și să le pună în practică? A fugit Saddam Hussein din Kuweit în 1991 de spaima rezoluțiilor ONU? Sau a făcut-o sub presiunea armată a coaliției? Și exemplele pot continua cu sutele. În concluzie, nu politicienii, nu diplomații, au fost aceia care au realizat România Mare, ci meritul realizării ei stă în puterea celor care au impus-o: soldații armatei române! Și au impus-o cu arma, nu cu vorba! Exemplu găitor, rezistența în zona Mateiaș – Dragoslavele.

4.2. Rezistența în zona Mateiaș – Dragoslavele

Trecutul este viață, este viață vie pentru cei care l-au trăit, iar oamenii au nevoie stringentă de amintiri din viață! Istoricii nu inventează aceste amintiri, ci le reconstituie.²¹ Istoria nu înseamnă înregistrarea unor lucruri

²⁰ *Ibidem.*

²¹ Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 87, Editura Enciclopedică, București, 2014.

fără viață, a umbrelor trecutului. Ea este o știință vie. Trecutul, prezentul și viitorul trebuie înțelese laolaltă, sunt cuvinte care denumesc aceeași evoluție a umanității. De aceea nu se poate concepe să trăim ziua de azi și să privim înainte ignorând ce se află în urma noastră. Dimensiune fundamentală a gândirii și a conștiinței umane, istoria – cu atât de bogată tradiție în cultura românească – va trebui să-și mențină locul ce l-a ocupat de-a lungul atâtor generații. O știință trăiește însă prin oamenii ce o reprezintă. Istoricii de azi și de mâine au o mare și nobilă răspundere.²² Iar a scrie despre o parte a marilor bătălii de reîntregire a neamului, din anii 1916–1919, înseamnă o îndatorire de suflet în a elogia pe înaintașii noștri, înseamnă un îndemn lăuntric puternic interiorizat de-a scrie o filă de istorie „ca om al vremii mele și, evident, pentru vremea mea”, ca să-l parafrazez pe marele istoric Iorga. Am dori ca rândurile de față să aibă și un rol educativ, civico-cetățenesc, de a sensibiliza inimi și conștiințe de tineri sau vârstnici, acum, în această perioadă de criză de patriotism, când „Ceva nereguli sunt prin țară,/Dar și pe-afară, la hotară”.²³

Mai mult, cred că se impune ca prioritate, crearea și dezvoltarea unei atitudini de românism accentuat în confruntare directă cu globalismul oculte mondiale. Pentru scopul studiului de față, nu vom analiza anvergura mării conflagrații care a zguduit omenirea ci, vom radiografia secvențial rezistența armatei române în fața cotropitorilor străini din zona Mateiaș – Dragoslavele și facem cuvenita precizare că greul luptelor l-a purtat Gruparea de trupe „Nămăești” formată mai ales din luptători din județul Muscel. Se știe că România, profitând de circumstanțele internaționale favorabile împlinirii idealului nostru național – unirea totală și definitivă, a intrat în Primul Război Mondial de partea Antantei, adică a Franței, Angliei și Rusiei, care-i promiteau unirea, în caz de victorie. Intrată în război pe 14 august 1916, România obține câteva victorii în sud-estul Ardealului, dar, în condiții de totală inferioritate în armament, oameni și experiență, armata română este obligată să se retragă și se angajează în „bătălia trecătorilor”. Una dintre aceste trecători, unde au avut loc lupte crâncene, este și trecătoarea Bran-Rucăr-Dragoslavele,

²² A se vedea, pentru detalii, Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 1997.

²³ A se vedea, pentru detalii, Cornel Carp, *Regimentul 4 Argeș în Războiul pentru Întregire Națională*, preluat de pe site-ul: www.jurnaluldearges.ro/index.php/cultura/item/lectia-de-istorie-regimentul-4-arges-in-razboiul-pentru-intregire.

împreună cu prelungirea acesteia spre sud, din jurul Mateiașului. Exact asupra acestor bătălii de lângă Mateiaș, bătălii ce aveau ca scop și apărarea Câmpulungului, mă voi opri și voi reda câteva aspecte, inclusiv retragerea trupelor române și ocupația germană din zona Muscelului.

Așa cum menționam, pentru apărarea pozițiilor din nordul orașului Câmpulung s-a constituit, la începutul lunii octombrie 1916, gruparea de trupe „Nămăești”, aflată sub comanda generalului Găiseanu. Din această grupare făceau parte Regimentul 30 Dorobanți Muscel și Regimentul 70 Infanterie, ambele cu reședința în Câmpulung, regimente formate mai ales din luptători din județul Muscel, printre care s-au aflat și din comuna Boteni și din cele învecinate, după cum s-a putut constata din „povestioarele” unor participanți direcți la aceste lupte sau a urmașilor acestora, ori chiar de pe monumentele eroilor din aceste sate. Lista destinelor frânte pentru țară din vatra Botenilor este lungă. Am rămas impresionat de eroismul lor așa cum l-am descoperit în faptele de vitejie povestite în unele momente din lungile nopți de iarnă – fără televizor, internet, calculator sau telefon mobil – de bunicul meu Rujan I. Gheorghe, din satul Balabani al comunei Boteni, participant direct la luptele din fața Mateiașului, luptător fără experiența frontului, nu împlinise nici 16 ani când a sunat mobilizarea, era născut pe 26 iunie 1901. A plecat la război împreună cu tatăl său, străbunicul meu, Rujan I. Ion. Dintre povestirile urmașului acestui brav soldat, am reținut pe aceea referitoare la cuvintele de îmbărbătare, de motivare a luptei drepte, cuvinte adresate de către comandanți militari, mai mici sau mai mari. La loc de cinste erau cuvintele regelui Ferdinand, pe care le citau sau le aminteau, cuvinte pe care le-am găsit redată în cărți sau tratate și pe care, pentru exactitatea lor, le citez: *Ostași, umbrele marilor voievozi Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare vă îndeamnă la biruință, ca vrednici urmași ai ostașilor care au învins la Războieni, la Călugăreni și la Plevna. Cu Dumnezeu înainte!*

Aceste două regimente, formate mai ales din musceleni, au fost susținute de trupe din Diviziile 12 și 22 Infanterie și s-au umplut de glorie în cele 45 de zile de lupte împotriva trupelor germane și austro-ungare din zonă. Că luptele au fost dificile, dar dârze, am mai aflat din cele câteva „povestioare” ale unor participanți sau urmași ai lor. Important este că aceste pasaje din istoria orală amintite sunt confirmate chiar de cuvintele unor generali inamici, cuvinte găsite în diferite documente istorice. Iată ce afirmă comandantul grupării inamice, generalul Van Morgen, afirmație

din care reiese teama de-a pierde lupta, teamă care-l determină să-și anunțe superiorii pe 4 octombrie 1916, că „orice încercare de-a prelungi lupta în acest sector este de prisos”. Îmi face plăcere să reclam, în continuare, laudele aceluiași general privind eroismul muscelenilor, laude care-i justificau temerile exprimate anterior de-a pierde lupta. Afirmă că muscelenii luptători „sunt iscușiți și compensează educația lor militară printr-o agerime intelectuală și o facultate miraculoasă de adaptare”. Mai mult, un fost subofițer artilerist în bateria 5-a a regimentului 58 artilerie din cadrul diviziei 76, care aparținea armatei a IX –a condusă de vestitul general Erik von Falkenhayn, face mărturii cutremurătoare la revenirea să pe aceste meleaguri. Este vorba de Fritz Ortlepp, fost combatant care în memoriile sale va evoca luptele din zona amintită într-o descriere amănunțită și documentată.²⁴

Dragostea de neam și țară, „agerimea intelectuală și iscusința” soldaților musceleni, își trag seva eroico-patriotică și din mândria lor de urmași ai unor locuitori de capitală veche, Câmpulung, dar mai ales din lecțiile de patriotism al școlilor câmpulungene sau goleștene, al acestor pepiniere de românism. Argumentarea „lecțiilor de patriotism și eroism o regăsim în scene sau secvențe de lupte eroice concrete pe câmpul de luptă din jurul Mateiașului, redată în multe izvoare istorice, în muzee și monografiile unor preoți sau mireni din zonă sau Mausoleul Mateiaș, în interiorul căruia s-a amenajat și o sală care redă, vizual și sonor, unele scene de luptă. Sau, în cazul comunei noastre Boteni, monumentul în cinstea eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1916–1918, flancat de două monumentele dedicate eroilor din Al Doilea Război Mondial (1941–1945) despre care vom detalia ceva mai departe. Cu tot eroismul soldaților români, în fața superiorității inamicului în luptători, armament modern și experiență militară, după 45 zile de rezistență, trupele române au fost nevoite să se retragă spre Târgoviște, ordinul de retragere fiind primit pe 15 noiembrie 1916. Un motiv în plus care a dus la retragerea mai timpurie a trupelor române poate fi și atitudinea mișească a unui ofițer german, bine camuflat printre locuitorii zonei, înainte de război, cum vom vedea ceva mai departe, cu misiunea de a spiona, care a arătat inamicului cărări de munte mai rapide și secrete, cărări pe care dușmanul a căzut cu mai mare ușurință în spatele unor trupe române, surprinzându-le.

²⁴ Fritz Ortlepp, *Luptele din regiunea Bran și Dragoslavele*, traducere din limba germană, preot I. Răuțescu, Editura Phoenix, Brașov, 2003.

Teritoriul fostelor județe Muscel și Argeș este cu ușurință ocupat până pe 18 noiembrie 1916, după ce cad în mâinile inamicului și orașele Curtea de Argeș, pe 14 noiembrie, și Piteștiul, pe 17 noiembrie, sub loviturile grupării germane de trupe conduse de generalul Kraft. Satele dintre cele două capitale și Pitești, apărate superficial de două detașamente românești din Divizia 14 Infanterie, cad aproape fără lupte în mâinile inamicului, așa cum s-a întâmplat și cu Boteni unde corpul german alpin înaintând pe linia Pitești – Davidești spre Poienari a trecut peste satul nostru. Acest grup făcea parte din armata a IX a germană care ocupase deja Oltenia înaintând forțat spre inima țării. Întrucât românii nu mai aveau forțe disponibile pentru a opri și această înaintare, era cert că pozițiile grupului Nămăești nu mai puteau fi menținute și părăsirea forțată a pozițiilor de la Câmpulung și Mateiaș devenise o chestiune de ore. Lipsa de coordonare din cadrul armatei a permis trupelor invadatoare să înainteze asemenea unui puhoi spre capitala țării cu toate luptele eroice purtate de către apărătorii noștri care nu a mai putut însă opri tăvălugul inamic. În acest mod, Mateiașul apărat de români cu atâta îndârjire, a fost ocupat iar trupele române au început retragerea sub urmărirea inamicului pe direcția râurilor Argeșel și Dâmbovița. Prima pe direcția Sulsănești – Boteni, a doua Dragoslavele – Stoenști.²⁵

4.3. *Ne retragem fără să fi fost învinși!*

Apăsătoare și grea, a început retragerea în ziua de 15 noiembrie 1916; o retragere eroică, nu mai puțin demnă decât cea dovedită în zilele glorioase în care au stat neclintii în fața puhoiului inamic. Păraseau poziții tari, din care dovediseră că nu ar fi fost scoși, nicicând, prin luptă dreaptă. Se dau lupte cu aceeași îndârjire, pe dealurile din prejma localităților Boteni și Văleni, pe drumul de retragere, numit în vechime „drumul poștei”, ce cobora din valea Argeșelului în cea a Dâmboviței. Prin jertfa lor, lista durerii, avea să completeze cu noi nume, ale celor care s-au sacrificat, cu bună știință pentru a apăra viața camarazilor aflați pe drumul retragerii. Căliți în luptă și durere, duceau, acum, cu ei nestinsă amintirea, mereu vie a celor căzuți la datorie; se îndreptau spre noi poziții de rezistență, purtând în suflet flacăra nestinsă a speranței că, până la urmă dreptatea va

²⁵ O descriere amănunțită, până în cele mai mici detalii, tipic germană, asupra luptelor purtate în zona Boteni, Sulsănești, Văleni ne face Fritz Ortlepp în cartea sa de memorii, mai sus menționată, pp. 134–149.

triumfa!²⁶ Înfrânte, dar nu nimicite, trupele române din Muscel și Argeș, alături de întreaga armată, se retrag în Moldova, unde începe o accentuată activitate de refacere, reorganizare și, mai ales, de instruire cu armament mai modern, activitate sprijinită intens și de misiunea militară franceză condusă de generalul Berthelot, grosul familiilor rămânând pe loc, în vetrele satelor, fără puțință de strămutare, sub vremelnica administrație a cotropitorului german, ocupație militară cu umbre negre, dar și cu lumini, ori legende povestite de bunicile și mamele noastre care își mai aduceau aminte de acele vremuri, dar și de deosebirile și diferențele dintre ocupantul german din primul război și „eliberatorul” sovietic din cel de al doilea război. A fost greu cu „der, die, das”, dar mai greu cu „davai ceas”, așa cum spunea vrednicul de pomenire Constantin Tănase! Atunci, în acel groaznic sfârșit de an, 1916, mulți își părăsiseră gospodăriile, apoi, după doi ani de pribegie, reveniseră, dar nu toți, precum în cazul străbunicului meu. Pentru cei întorși la casele lor, bucuria revederii cu cei rămași sub ocupația străină a constituit clipe de neuitat, de revenire la viață. Dar adesea, clipele de mulțumire au fost urmate de vestea tristă a dispariției multora dintre cei dragi. Neconsolați, prin pierderea celor dragi, oamenii, căinându-și morții, se întorceau la treburile lor, cele de toate zilele. Viața îi obliga să-i redea cursul normal, mai ales că multe erau de făcut pentru a șterge, cât mai curând urmele răului, ale ocupantului german, chiar că în unele dintre ele întrezărim și ceva pozitiv, astfel cum mărturisesc unii dintre concetățenii noștri.

4.4. Ocupația germană pe teritoriul ocupat în timpul Primului Război Mondial

În perioada documentării acestei monografii am străbătut județul Muscel. Cutreierând localitățile implicate în bătăliile primului război mondial, am ajuns, grație prietenului meu Ioan Bănică (Tavi) din Boteni la domnul Constantin Agricola Miu din comuna Godeni de la care am aflat lucruri deosebite, unele intrate în legendă, despre luptele ce au avut loc în apropierea Câmpulungului, dar și despre ocupația germană din Muscel. Este interesant de amintit mai întâi o întâmplare cu tâlc despre modul cum apărarea românilor a fost dată peste cap de atacatorii germani, cum au putut să apară aceștia pe neașteptate în spatele armatelor noastre,

²⁶ Ștefan Trâmbaciu, Ionel Batalli, George Bălan, *Bătălia din zona Bran-Câmpulung*, Editura Europress, Pitești, 2003.

care rezistaseră cu brio pe linia Mateiaș-Voinești-Lerești. Misterul l-a dezlegat profesorul pensionar, Constantin Catrina, profesor la liceul din Rucăr care a aruncat o rază de lumină asupra acestora.²⁷ Astfel, bătrânii din Dragoslavele povesteau că, numai cu câțiva ani înainte de intrarea României în primul război mondial, în sat a apărut un cetățean străin, venit de la Brașov sau București, care rupea binișor pe românește și care a fost obligat să rămână o noapte să doarmă aici. A găsit o gazdă care l-a tratat cum se cuvine, a doua zi s-a trezit, a văzut frumusețea locurilor și a promis că va mai veni pe la Dragoslavele. N-a trecut mult timp și turistul, neamț de origine, s-a întors în sat. De data asta s-a cazat la o gazdă pentru mai mult timp. A început să cunoască lumea, să se încadreze în viața satului. Chiar a sărit în ajutorul celor care aveau nevoie de medicamente, a împrumutat pe nevoiași cu bani, a meditat copiii sărmani ca să pătrundă la școli, etc. În scurt timp devenise „neamțul lor!” Sătenii îl stimau și pentru comportamentul său de om civilizată și priceput la toate, îl antrenau în activitățile lor. Astfel, văzându-i slăbiciunea pentru vânatoare, îl luau în grupele lor de vânători, ca pe unul de-al lor. Neamțul iubea fructele de pădure și nu rare ori era întâlnit culegând ciuperci, zmeură, fragi, pe care apoi le prepara singur, iar dulceața era dăruită copiilor. Devenise o figură aproape indispensabilă satului. De multe ori îl întâlneau pe munte, în pădure, pe drumurile și potecile montane, cu tolba plină de fructe și plante medicinale. Îi plăcea să umble singur și să se bucure de frumusețea peisajelor.

Dar într-o zi, neamțul a dispărut. Lumea nu și-a făcut probleme. Toți erau siguri că se va întoarce, nu putea să fie altfel. Și într-adevăr s-a întors. Dar în cele câteva luni, poate 2–3 ani, multe lucruri se schimbaseră radical. Începuse de doi ani războiul mondial, de curând intrase în război și România. După ce armatele noastre au trecut munții în Ardeal și au obținut victorii, acum se retrăgeau din fața armatelor germane. Odată cu intrarea nemților în Dragoslavele, și-a făcut apariția și „neamțul lor” care avea grad de colonel și era conducătorul trupelor germane de atac. În perioada „românească”, ofițerul cartograf german trasase hărțile pe care apoi le-a folosit în război. Cunoscând și potecile, cu ușurință a deplasat în siguranță, o întreagă armată, care a ocolit linia de rezistență românească de la Mateiaș și a căzut în spatele armatei române, care a fost înfrântă. Valea

²⁷ Constantin Agricola Miu, *Tatăl meu-In memoriam*, Editura Prisma, Râmnicu Vâlcea, 2010.

Jiului căzuse. A căzut astfel și Mateiașul, nemții au înaintat fără să mai aibă oponentă majoră până la Mărășești.

Astfel, Oltenia, Muntenia, Dobrogea au fost invadate cu rapiditate, Bucureștiul devenind capitala învinsă. De aceea, ori de câte ori străbat satele muscelene și văd monumentul vulturului, ridicat în memoria celor căzuți în luptele de la Mateiaș, din primul război mondial, mintea și imaginația mi se întorc la povestea nevinovată a unui turist german, și nu pot să uit că trupele cu cap de mort ale ocupantului german au profanat mormântul marelui voievod român Mircea cel Bătrân, de la Mânăstirea Cozia, un moment greu pentru sfântul lăcaș din perioada primului război mondial, când a devenit grajd de cai, lucru specificat într-un raport din 16 iunie 1916: „piatra comemorativă cu inscripția de la marele Voievod Mircea cel Bătrân, fondatorul acestui monument istoric, am găsit-o deteriorată cu desăvârșire, în biserici băgându-se cai”.²⁸ Și tot în legătură cu comportamentul armatelor de ocupație au ieșit la iveală noi documente care accentuează particularitățile acestui război. Ne-au rămas puține surse de informare care să descrie prin ce a trecut populația română implicată direct în teatrul de război. Putini au fost istoricii și scriitorii care au avut izvoarele de inspirație, dar și curajul ca să redea adevăratul comportament al armatelor de ocupație de pe teritoriul României; cum s-au comportat în primul Război Mondial, armatele de ocupație germane, austro-ungare, bulgărești, dar și armatele aliate rusești. Astfel, în amintirile sale, comisarul de poliție Nicolae Coștilă, șeful Poliției din Curtea de Argeș, vine cu noutăți care vizează comportamentul armatei germane inamice în zona de nord a județelor Argeș și Muscel. Menționăm că Nicolae Coștilă s-a născut în anul 1909, deci la intrarea României în război, avea 7 ani, și că tatăl său era primarul Comunei Vâlșănești. De la el ne-au rămas informații ce ne sunt de mare folos.²⁹ Cunoaștem comportamentul general al armatelor de ocupație, mai ales stilul german de a menține ordinea și disciplina într-un teritoriu cucerit, sărăcit și populat de oameni care suferă nevinovați. De data asta aflăm și alte fațete caracteristice primului război mondial.

Ocupanții germani au identificat loturile nelucrate și i-au obligat pe proprietari să le muncească, în caz contrar erau confiscate și atribuite

²⁸ Costea Marinoiu, *Istoria cărții vâlcene*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981, pp. 12–16.

²⁹ Nicolae Costilă, *Amintirile unui comisar de poliție*, Ediție îngrijită de Constantin Agricola Miu, Editura Prisma, Râmnicu Vâlcea, 2012.

spre folosință celor fără pământ. Germanii au adus semințe selecționate pentru cultivarea grâului, au făcut uscătoare de fructe, au făcut fabricuțe de marmeladă, au adus instalații pentru fabricarea sucurilor. I-au pus pe români la treabă. Amintirile lui Alexandru Valescu reluate de Coștilă, completează tabloul ocupantului german. *Nemții au introdus în fiecare comună Jandarmeria Germană care patrula pe drumuri. La Curtea de Argeș se înființase o Comandatură Germană care administra orașul și comunele învecinate. Translator la Comandatură era soția lui Filon Vălsănescu, iar în comună era Mihai Ciolcă, cel care fusese la București la un stăpân neamț, unde a învățat limba germană. Zarva cu refugiul nostru se terminase de mult. Nemții se instalaseră bine în Oltenia și Muntenia. Patrurile lor circulau prin sate și mențineau ordinea și liniștea. Primarii erau chemați în fiecare săptămână la Curtea de Argeș. Din sat nu prea aveau ce să ia. Era o sărăcie de nedescris. Primarii informau autoritățile germane despre această stare. Lumea din sat era obișnuită să se ducă la vale după porumb. În anul acela nu s-a putut din cauza războiului și oamenii din sat nu aveau mămăligă. Comandatura luase măsura ca aproape zilnic să distribuie un fel de ciorbă care era adusă cu butoiul în sat. Mi-aduc aminte că în sat era un om bătrân, Hoșorel după poreclă, care avea un cal și o telegă cu un butoi cu care aducea ciorba de la Curtea de Argeș. Tot el mai mergea și la Slănic și aducea apă sărată, pentru că era o lipsă mare de sare. Nu după mult timp sosește în comună un ofițer însoțit de patru soldați, cu ordin ca să ridice clopotele de la biserică. Tatăl meu a rămas trăznit când a auzit acest lucru. Ofițerul i-a dat ordin să dea clopotele jos. Ele se aflau în turla bisericii. Atunci convoacă pe toți oamenii la primărie. Aceștia sunt rugați să aducă de acasă ce au de mâncare. S-au strâns toate păsările posibile, țuică, etc. Ofițerul, văzând plocoanele, s-a uitat la tata și împreună cu interpretul, au intrat într-o cameră de la Primărie. El i-a spus primarului ca să dea jos clopotele și să le îngroape bine. Mâine vine din nou, caută cu vergeaua și dacă le găsește, le ia. Tata nu știa cum să dea clopotele jos, pentru că erau mari și grele și-i era teamă să nu le spargă. Atunci a venit neamțul, a cerut un fierăstrău și singur, ajutat de tata, a coborât clopotele pe podeaua clopotniței. Neamțul a plecat în altă comună, dar a promis că le va căuta cu vergeaua. Clopotele au fost îngropate chiar în cimitir. Neamțul a fost îndrumat spre alt loc, proaspăt răvășit. Aici a încercat cu vergeaua. Nu s-a găsit nimic. Toată lumea a rămas mulțumită. Au mai întrebat șefii nemților de clopote, dar au fost lămuriți că au fost ridicate de demult. Nemții au început să taie pădurea seculară Stroiasca, lemnul era făcut scânduri și trimis în Germania.*

Poate că ceea ce povestim pare idilic, dar realitatea asta a fost iar

istoria Primului Război Mondial s-a scris cu sânge și pe Valea Oltului. În ciuda curajului Corpului I Armată, germanii au ocupat Muntele Cozia. Grănicerii români au reușit să distrugă o companie germană. Generalul Eric von Falkenhayn avea să recunoască ulterior: „Progresele noastre trebuiau făcute în lupte foarte grele. Românii rezistau cu disperare. Fiecare munte în parte trebuia luat cu asalt. Și dacă reușeam să luăm pradă în oameni și material, trebuia, de partea noastră, s-o plătim cu jertfe grele”³⁰. În octombrie 1916, Marele Cartier General al Armatei Române a dispus să fie ridicate și puse în siguranță toate odoarele și tezaurele mănăstirilor și bisericilor de pe Valea Oltului. În acest scop, Alexandru Tzigara Samurçaș s-a prezentat la Episcopia Râmnicului și la bisericile și mănăstirile din Vâlcea, printre care și Cozia, pentru a ridica tezaurele. Trupele de ocupație s-au amestecat și în viața administrativ-religioasă a eparhiei. La Râmnic exista un comandament german și austro-ungar, cu numărul 270. Odată cu venirea trupelor austro-ungare, Mănăstirea Cozia a fost devastată, personalul alungat, iar clădirilor li s-a dat o altă destinație. Unele au devenit lagăr, spital, iar altele au fost destinate pentru utilități militare. Biserica mare, bolnița și paraclisul au fost transformate în grajd de cai, în 1917. Trupele inamice au distrus piatra comemorativă de pe mormântul domnitorului Mircea cel Bătrân, care avea să fie refăcută decenii mai târziu. Pagubele s-au ridicat la aproape 1 milion de lei, mari prejudicii fiind aduse și picturilor de pe pereți. Doi ani mai târziu, superiorul mănăstirii de la acea vreme, Protosinghel Anastasie Popescu, scria într-un raport către Ministerului Culturii, la 6 martie 1919: „Monumentul Cozia se află într-o stare jalnică, de plâns, din cauza armatelor inamice care în invazie pe marginea Oltului au prădat și au profanat acest sfânt locaș, biserica și paraclisul transformându-le în grajd de cai, iar casele devastându-le și lăsându-le într-o completă ruină”. Astfel, Mănăstirea Cozia, din izvor de artă, cultură și spiritualitate, dar nu mai puțin din document viu de istorie și tradiție, a devenit un simplu edificiu căruia i s-a dat alte întrebunțări, ca: «pușcărie», «lagăr pentru prizonieri» în timpul războiului din 1916–1918 și chiar grajd pentru cai, în aceeași perioadă”, descria arhimandritul în «Cozia, vestita ctitorie a lui Mircea Voievod cel Mare»³¹. Aveau ce aveau

³⁰ Daciana Mitrache, *O cunoscută mănăstire, lagăr pentru prizonieri și grajd de cai în Primul Război Mondial* preluat de pe site-ul: <https://adevarul.ro/locale/ramnicu-valcea/o-cunoscuta-manastire-lagar-prizonieri-grajd-cai>.

³¹ *Ibidem*.

nemții cu credința noastră, creștinismul nostru ortodox care ne-a ținut pe aceste meleaguri veacuri întregi.

O altă ctitorie a cărei vechime se pierde în negura vremii necunosându-se oficial și istoric începuturile sale distrusă cu ură și sălbăticie de același samavolnic ocupant german a fost Sfânta Mănăstire Lainici, a cărei importanță a fost sesizată și de împărăteasa Maria Tereza, care, prin generalul Bukow, a distrus între 1750–1765 sute de așezăminte ortodoxe în Transilvania. Schitul, deși nu era în Imperiul Austro-Ungar, aflat la câțiva kilometri de graniță, a căzut victima mării prigoane antiortodoxe a puterii imperiale de la Viena. Biserica ctitorită din sec. XIV-XV-lea ar fi fost distrusă în acea perioadă. Ostașii bavarezi au fost nemiloși față de Mănăstirea Lainici, distrugând-o complet; trupele germane au intrat cu caii chiar în biserică, făcând focul în ea și profanând-o. Până azi se mai păstrează scrijelite pe pereții din altar numele unor soldați și ofițeri care au dormit acolo și au profanat biserica. Au fost furate de către soldații germani toate obiectele de preț, inclusiv clopotele. Arhiva mănăstirii, care era de 16 metri liniari, a fost arsă, precum dovedesc documentele vremii. Cimitirul a fost devastat și profanat, toate crucile fiind smulse și călcate în picioare. La fel și bibliile, cărțile noastre de căpătâi. După război nu se mai cunoșteau mormintele, rămânând neidentificate până azi, iar unii călugări, printre care Ieromonahul Iulian Drăghicioiu au fost deportați în Germania unde au murit în lagărele germane.³² Și pentru ca totul să poarte un nume – ocupantul german nemilos și hâlpav – la retragerea rușinoasă din București, au luat centrala termică a palatului CEC din București. Centrala termică era de proveniență franceză și era atât de avansată încât germanii au vrut prototipul, așa că au demontat-o și au luat-o ca pradă de război, la plecare. Atât de mult ne-au iubit și ne iubesc și astăzi nemții! Amintind aceste lucruri, poți gândi că armatele germană, rusă, bulgară sau maghiară, ar fi fost capabile de aceste fapte? Despre ocupanții bulgari știm ce atrocități și excese au făcut pe teritoriul nostru, căutând explicații la participarea României la al doilea război balcanic din anul 1913 și anexarea Cadrilaterului.³³ Despre aliații ruși am discutat deja în lucrarea de față. A mai fi necesară o abordare separată. Lucrarea de față se rezumă la primul

³² A se vedea, pentru detalii, site-ul: https://ro.wikipedia.org/wiki/M%C4%83n%C4%83stirea_Lainici.

³³ Alin Ciupală, *Bătălia Ior. Femeile din România în Primul Război Mondial*, Editura Polirom, București, 2017.

război mondial. Cel de al doilea război mondial este cu totul diferit, fascismul și comunismul reușind denaturarea societății omenești. Remarcăm în același timp și modul exemplar în care statul român s-a comportat cu etnicii germani de cetățenie română. Nu știu de ce, dar aceste timpuri de normalitate mi se par astăzi de domeniul trecutului unui popor adevărat. Cu regret, astăzi, după mai bine de o sută de ani, constatăm că parcă, am devenit o „populație”, iar țara un „teritoriu”! Simțim că țara asta nu mai este a noastră, dar politicienii de azi se fac că nu știu de ce?

Revenind la străbunii mei, acolo, într-un sat din Moldova, erau cartiruiți. Foamea și păduchii făceau ravagii. Nu au scăpat chinurilor nici bunicul și străbunicul meu. Gheorghe, bunicul meu, al doilea copil al Mariei și Ion I. Rujan, era cel care trebuia să rămână cu gospodăria de acasă, era rânduit de cutuma ancestrală a celui mai mic dintre frați, să moștenească pământul și casa. Trebuia format de mic ca un bun gospodar, să știe să îngrijească animalele, să lucreze pământul, să ducă familia înainte. De la câțiva anișori a primit sarcini importante, se ocupa de oi și miei, apoi și de păscutul vitelor. Era harnic și priceput, serios și înzestrat cu o minte ageră și sclipitor de deștept. La șapte ani era „om de bază”, prezenta încredere să păzească și animalele vecinilor din Balabani, sat al comunei Boteni. Astfel a devenit mâna dreaptă a mamei în gospodărie și participa chiar la luarea deciziilor în ceea ce îl privea. Numai că viața și războiul au rânduit altcumva. S-a retras în pribegie, cu oastea română, cu tatăl său, de unde a revenit și a luat lucrurile de la capăt. Nu știu cât realiza tânărlul muscelean, rapid maturizat din măreția și gravitatea evenimentelor la care participa, chiar fără voia lui, dar cred că aیدoma tuturor oștenilor, deși înfrânți temporar, soldații români se instruiău cu încredere și optimism, fiind aproape convinși de realizarea idealului lor național. Mulți dintre ostașii români cunoșteau de la comandantii lor, mulți fiind intelectuali, mai ales învățători și optimismul poetului Octavian Goga, cel care la începutul războiului scria: „Amurgul cade cea din urmă oară pe vechile noastre hotare, ca mâine, răsărind roșu din foc și sânge, să lumineze în România Mare”. Sunt cuvinte de îmbărbătare, a căror realizare începe a fi și mai credibilă după marile victorii din vara lui 1917 de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Cuvintele, în urma victoriilor românești amintite, vin în întâmpinarea și în justificarea afirmațiilor spuse încă din 1916 de renumitul general german Zudendorff: „Noi am bătut armata română, în 1916, dar n-am putut s-o nimicim. Cu toată victoria noastră, noi eram mai slabi ca înainte”.

În concluzie, afirm că și luptătorii noștri musceleni prezenți atât în luptele din 1916, cât și-n cele următoare, pot fi considerați făuritori ai „României Mari”, cărora, alături de toți luptătorii români, li s-a acordat respectul prin scrierea diferitelor opere literare și istorice, dar mai ales prin ridicarea de „Monumente ale eroilor” aproape în fiecare sat, apoi prin construirea de „Mausolee”, ca acela de la Mateiaș sau Mărășești. Numai că victoriile au fost plătite cu preț scump; într-un dintre teribilele încleștări cu inamicul a căzut la datorie, pe frontul de la Mărăști, și eroul Rujan I. Ion, străbunicul meu, fiul său, Rujan I. Gheorghe, bunicul meu, întorcându-se acasă singur. A trebuit să aibă grija atât a mamei sale, Maria, cât și a prospetei sale familii. S-a căsătorit foarte tânăr cu Ana Chița întemeind o familie frumoasă și numeroasă, copiii lor Maria – mama mea, Elena și Stelian fiind rând pe rând dați la școală la vremea fiecăruia. A fost un om modest, așa cum au fost cei mai mulți români din Botenii Muscelului. Era un om „rău” pentru că totdeauna spunea adevărul! De aceea avea și mulți dușmani pe care prin puternica sa personalitate îi domina și-i obliga de la nivelul prestației sale să-l respecte. Familia bunicilor a venit în permanență în contact cu lumea. Casa lor era deschisă totdeauna, ajuta dacă se putea, pe toată lumea. Destui copii și tineri care nu făceau parte din neam, au beneficiat de un minim ajutor, mulți realizându-se profesional. Astfel au fost nași de căsătorie pentru multe perechi din sat, botezându-le și copiii. Și astăzi, la sfânta Biserică din sat sunt apelat cu „nașu Vali” de către oameni care îți manifestă respectul față de bunicii mei, în acest mod. Mai mult, au primit, în timpul secetei cumplite din anii 1946 și 1947, când populația României, și mai cu seamă cea din regiunile Moldovei, s-a confruntat cu situația dramatică a crizei de alimente și a foametei, trei copii de care au avut grijă precum de proprii copii. Familia a trăit bine, binele raportat la perioada sărăciei de după război.

La Boteni, au fost și perioade foarte grele, mai ales la început, dar a sărit în ajutor bunica mea! O femeie harnică, se pricepea la toate, prin muncă și imaginație scotea un minim câștig și din piatră seacă. Copiilor le-au dăruit cei șapte ani de acasă și au fost trimiși la școală. Se spune că cine nu are dușmani este un om mic, neînsemnat. Bunicul meu, Rujan I. Gheorghe a avut destui, slavă domnului. Pentru casa părintească avea un adevărat cult. În acest mod au fost educați și crescuți și copiii săi. A fost și s-a comportat ca un om normal. Câtă lipsă ducem astăzi de această normalitate! Oamenii normali au făurit națiuni, bogății, au muncit din

greu, răzbind, până într-o zi, când după ce eliberatorul sovietic împănat cu alogeni, dar și cu cozi de topor din țară, au adus pe șenilele tancurilor lor comunismul, iar bunicul meu a primit răsplata pentru eroismul său, a fost în opinia comuniștilor chiabur. Numai așa, l-au silit să intre în întovărășirea „7 noiembrie” și apoi Gospodăria Agricolă Colectivă „Drumul fericirii” luându-i-se de către primul primar comunist – un țigan, potcovarul satului – nu numai cele 7 (șapte) pogoane de teren ci și utilajele agricole și animalele de povară. A fost jaful comunist, legiferat pe întreg teritoriul patriei noastre. Așa au ajuns eroii neamului, încarcerati și asasinați în temnițele comuniste. Pământul mustește de sângele lor! Mai mult, pentru că „a făcut politica PNT, desfășurând activitate intensă, făcea propagandă în favoarea țărăniștilor, iar la alegerile din 1946, ducea muncă de lămurire în rândul cetățenilor din comună pentru a vota PNT și a fost ajutor de primar” o jumătate de an i-a fost întocmit de către fosta securitate dosarul de urmărire nr. 9249 aflat în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității și pe care l-am consultat.

Toată viața bunicul meu a fost etichetat de acești „neica-nimeni” ca reacționar. Cred că acest cuvânt, cu acest înțeles, provine din limba rusă vorbită de calmuci. De multe ori familiile vecine ne supravegheau și raportau orice mișcare a noastră, a dușmanilor de clasă! Povestind despre bunicul meu, am avut momente de sensibilitate sufletească și emoțională ce m-au copleșit și m-au determinat să scriu cu lacrimi în ochi. Îmi aduc aminte și acum, de telegrama trimisă de tatăl meu în 8 noiembrie 1975: „Taica a murit! Vino acasă”. Eram elev la Școala Militară de ofițeri activi, tancuri și auto „Mihai Viteazu” din Pitești când vestea m-a tranzit ca un fulger. Mai pierdeam un reper moral, celălalt bunic plecase deja la ceruri cu datoria față de neam și țară împlinită, pe 31 decembrie 1970. Am fost un om fericit, mândru și norocos cu un asemenea bunic și de aceea faptul minor de a le dedica aceste rânduri, vrea să fie un gest de recunoștință acelora care au iubit familia, mai mult decât orice pe lume! Pentru că în inima care iubește familia nu este loc de răzbunare și nedreptate! Pentru toate acestea le mulțumesc! Și părinții mei au avut dosare de urmărire din partea securității întrucât și bunicul celălalt, patern, Ioan St. Bădescu, pe timpul mandatului său de primar în perioada bombardamentelor aliaților din cel de al Doilea Război Mondial, a înmormântat creștinește trupurile piloților americani decedați, în cimitirul vechi al satului. Se știe că *după ce S.U.A. au declarat război României (5 iunie 1942), ca răspuns la declarația de*

război primită din partea României (12 decembrie 1941), aviația anglo-americană a executat (în 1942, 1943 și, mai ales în 1944) mai multe raiduri aeriene de bombardament asupra teritoriului românesc, alături de bombe, care au produs mari pagube materiale și umane, fiind aruncate (în vara anului 1944) și manifeste prin care se îndemna la capitulare necondiționată și la ieșirea țării din războiul dus alături de Axă. Ulterior, după terminarea războiului, prin grija Crucii Roșii, osemintele acestor piloți au fost deshumate și transferate în țara lor, SUA. Acum, este momentul când trebuie să vorbim despre eroii din Boteni și jertfa lor adusă pe câmpurile de bătălie ale primului război mondial pentru apărarea patriei, pentru libertatea și demnitatea noastră, pentru întregirea neamului. Iată, din lungul șir, urmare a documentării noastre alte câteva destine frânte pentru țară în vatra Muscelului.

4.5. Eroii din Boteni în Primul Război Mondial

Eroii noștri din Boteni, au primit botezul focului, în noaptea de 14 august 1916, când România a intrat în Primul Război Mondial, iar subunitatea lor, Batalionul II al Regimentului 4 dorobanți Argeș a trecut granița în Transilvania, care era pe atunci provincie a Imperiului Austro-Ungar. Restul regimentului, adică Batalioanele I și III au ajuns la 21 august la Bran. Până la 2 septembrie, batalioanele regimentului au dat lupte locale cu inamicul. După această dată, regimentul fiind reunit, a participat la luptele de la Bethlen, Calbor, Cincu Mare, Mohu, Predeluș, Muntele Ștevia, Inotești, Breaza și Schitul Tarnița. Regimentul a fost refăcut după retragerea în Moldova, la 10 ianuarie 1917 fiind trecut în revistă de regele Ferdinand I. La 16 februarie 1917 regimentul a ocupat poziție la Mărăști, unde va participa la bătălia din vara aceluiași an. După bătălia de la Mărăști regimentul a participat la luptele de la Dealul Poiana Calului și Dealul Porcului. La 24 februarie 1918 regimentul a fost trimis în Basarabia pentru a asigura ordinea împotriva bolșevicilor. La mijlocul lunii decembrie 1918, regimentul se întoarce în garnizoana de pace. În Primul Război Mondial, Regimentul 4 dorobanți Argeș a pierdut 20 ofițeri și 2.300 ostași. După al Doilea Război Mondial Regimentul a fost desființat la 15 iunie 1946, ca urmare a reorganizării armatei române.

În 1916, în timpul Primului Război Mondial s-au dat lupte grele în zona Câmpulung și în satele din împrejurimi. Aici au luptat regimintele prahovene 7 și 32; câteva companii din regimentul 10 Putna; regimentul 60 Teleorman în Sulsănești și Piatra; regimentul 68 infanterie în Mățău;

regimentele 30 și 70 pe Mateiaș și Pravăț, coloana de muniții a regimentului 30 în Lucieni și o semi-coloană mixtă în Ungureni-Boteniului și liziera lor cu satul Boteni³⁴; trenurile regimentare ale brigăzii 23 infanterie, iar ale regimentului 22 artilerie la Boteni-Balabani și ale brigăzii 24 infanterie la Văleni; regimentul 64 la est de Valea Argeșelului; regimentul 62 pe Valea Bughea și Albești și apoi între Valea Gârtii și Leaota. Cele mai crâncene lupte s-au dat în zona Dragoslavele-Mateiaș, apoi Lerești-Voinești-Nămăiești. În final, comandantul suprem al armatei germane Von Morgen a fost nevoit să recunoască eroismul soldaților români, iar regale Ferdinand a conferit regimentului 70, ordinul militar „Mihai Viteazu”, pentru că a ținut linia frontului. Mulțime de morți a înghițit pământul atunci. În cintea lor, s-a ridicat Mausoleul de la Mateiaș. Alți fii ai Botenilor au luptat pe alte linii de front Mărășești, Mărăști, precum și în Dobrogea de Sud (astăzi aparținând Bulgariei) – unde și-a dat viața eroul nostru Nicolae Leau.

Fig. nr. 4 – Mausoleul de la Mateiaș

Eroul Nicolae Leau, străbunic dinspre mama mamei scriitoarei Georgeta Bidilică – Vasilache, a fost primul mort român declarat în Primul Război Mondial, cum avea să-i amintească de fiecare dată bunica

³⁴ Preot Ioan Răuțescu, *Dragoslavele*, Tipografia și Librăria Gh. N. Vlădescu, Câmpulung Muscel, 1937, p. 459, notă subsol nr. 1.

scriitoarei. *Bunicul Ghică Puiulescu a plecat cu carul cu boi, a trecut Dunărea în Cadrilater, să aducă osemintele lui în țară, să odihnească alături de ai săi, în cimitirul satului. N-avea să le găsească, însă încercarea aceasta m-a impresionat peste măsură. Gheorghe (Ghică) Puiulescu, bunicul meu, erou, unul dintre cei care au supraviețuit celor două războaie mondiale în care a luptat, rămânând cu o invaliditate a mâinii drepte. Ne povestea nouă copiilor la școală de Înălțarea Domnului și Ziua Eroilor, cum un obuz îi spulberase palma dreaptă, cum a găsit forța să scoată briceagul din buzunar să taie ciotul acela de mână care-i atârna. Durerea lui era însă alta, aceea că, în jurul lui nu mai sufla nimeni. Avea credință că, Primului Război Mondial el i-a supraviețuit datorită credinței bunicii, și celui de-Al Doilea Război Mondial, datorită credinței amândurora.*³⁵ În ceea ce privește frontul pe care a luptat celălalt străbunic al scriitoarei Georgeta Bidilică-Vasilache, dinspre mama tatălui său, Nicolae Arsene, nu dispune de o informație veridică. Însă îl cinstește ca erou, căci el nu este mai puțin erou, pentru lipsa de interes a urmașilor săi, în ce privește, păstrarea și transmiterea mai departe a unor informații cu valoare istorică.

Fii ai Boteni-lor care au luptat pe linia frontului la Mărășești:

Căpitan aviator Adrian Bădescu, subloc. Gheorghe I. Tican și soldați: Potângă Moise, Popescu O. Ion, Căpățână Ion, Andreoiu Gh. Ion, Zaharia Ion, Cojanu Gheorghe, Popescu N. Ion, Căprăruș Ion, Condei Gheorghe, Andreoiu N. Moise, Vlaicu Iosif, Nae Ion, Popescu Fh. Gheorghe, Zărnescu Ion, Ivan Constantin, Bădescu Rafael, Bidilică Constantin, Savu Victor, Banu Aurelian, Țuțea Apostu Gheorghe, Chelcea T. Constantin, Popescu T. Gheorghe, Ciobanu Gheorghe, Vlad Gh. Trifon, Petroiu Ion, Crăciun Gheorghe, Potâng Apostol, Bănică Gh. Nicolae, Puiulescu Gheorghe, Popescu I. Ion, Mareș Gheorghe, Popescu N. Ion, Brumaru Ion. Toți consemnați pe Monumentul Eroilor din fața Școlii „Petre Țuțea”, școală cu un bogat trecut istoric demolată, în 2020, din ordinul inconștient al unui primar nesăbuit. Pe băncile acestei școli s-au format personalități marcante în cele mai variate domenii: profesori universitari, ofițeri ai armatei române, avocați, ingineri, economiști, scriitori, pictori și medici.

³⁵ Georgeta Bidilică-Vasilache, *op. cit.*, p. 32.

Fig. nr. 5 – Monumentul eroilor din Boteni

Fii ai Boteni-lor care au luptat pe linia frontului la Mărăști: Soldați: Țuța Bucura, Șerb Ion, Popescu I. Gheorghe, Cantea Ion, Balaban Iosif, Tican Ion, Popescu Constantin, Anghel Ion, Tugliu Gheorghe, Dițoiu N. Ștefan, Vlad Gh. Gheorghe, Popescu N. Ștefan, Cojanu Iosif, Țuța I. Nicolae, Popescu D. Constantin, Popescu M. Gheorghe, Teucă Dumitru, Andreoiu N. Gheorghe, Șerb D. Nicolae, Andreoiu Gh. Ion, Ghinea Gh. Gheorghe, Vlad N. Gheorghe, Mareș N. Ion, Cioacă Gh. Ion, Gheorghe N. Ion, Tugliu Nicolae, Ștefan Ap. Ștefan, Nistor N. Ion, Feraru Nicolae, Ștefan Gh. Gheorghe, Stâlpeanu Apostol Ion, Sârbea Procopie, Potâng Moise, **Rujan I. Ion** (tatăl bunicului meu matern), Popescu M.N. Ion, Popescu S. I. Nicolae, Giurgiuveanu Aurelian, toți consemnați pe Monumentul Eroilor din fața Școlii „Petre Țuța”.

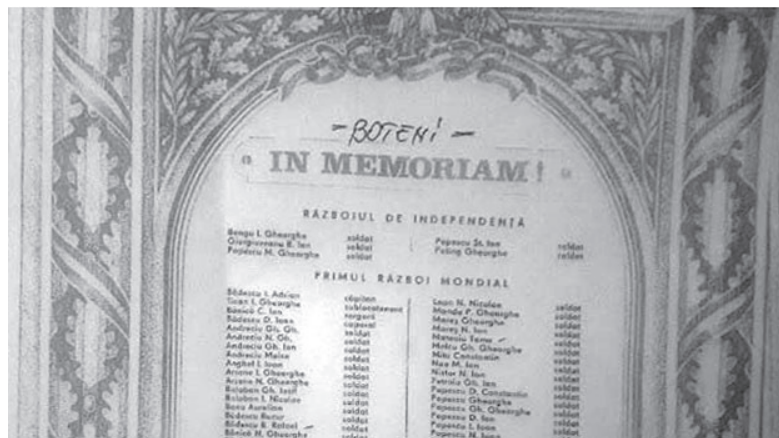

Fig. nr. 6 – Document din colecția Muzeului comunei Boteni

4.6. Cinstirea eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1916–1918)

Monumentul în cinstea eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1916–1918) este amplasat în fața vechii școli generale din centrul comunei. Construit din piatră, monumentul are la bază, de jur împrejur, patru rânduri de scări peste care se găsește montată statuia propriu-zisă. Pe fața principală este gravat un soldat cu arma în mână, încadrat de două crengi de stejar. În vârf se află montat un vultur prelucrat din bronz, iar pe părțile piramidei sunt trecuți eroii căzuți în luptele din Dobrogea la Mărăști și Mărășești. Înălțimea totală a monumentului este de 3,60 m, constă într-un stâlp prismatic de piatră, cu coronament delimitat prin cornișe treptate. Un vultur cu aripile deschise și cruce în cioc, din piatră artificială este fixat pe coronament, la bază, pe fețele laterale, inscripțiile: „Carpați”, „Mărășești”, „Mărăști”. Fața anterioară a stâlpului este dominată de un basorelief în piatră artificială, reprezentând bustul văzut din profil al unui soldat cu cască „Adrian”, trăgând cu pușca și ramuri de lauri. Sub medalion este săpată inscripția: „Comuna Boteni/recunoscătoare/fiilor săi jertfiți/pentru Patrie/1916/1918”. Pe soclu: „Prin virtuți mari, cu avânt de vulturi/V-ați jertfit viața de-o clipită/ș-ați făcut cu-a voastre piepturi/o Românie întregită”. Numele eroilor sunt săpate în piatră pe fețele laterale ale monumentului care este opera sculptorilor Robert Persic și Giovanni Mezzaroba ale căror nume sunt inscripționate pe prima treaptă a postamentului. Monumentul a fost dezvelit în anul 1927, prin grija localnicilor.

În fiecare an, de Înălțare, de Ziua Eroilor, locuitorii comunei Boteni se adună la monument, pentru a le aprinde o lumânare și pentru a le cinsti memoria. În anul 2018, pe lângă slujba de pomenire, a fost aprinsă Flacăra Centenarului, un omagiu adus tocmai eroilor Primului Război Mondial. De asemenea, primarul comunei a oferit Diploma Centenarului urmașilor celor ce s-au luptat pentru țară, în semn de recunoștință pentru sacrificiul înaintașilor lor. În perioada comunismului preotul satului, Sisoie Stanca ieșea și slujea la monumentul celor căzuți în lupte – pe care se agățase o stemă sovietică dintr-acelea cu cinci colțuri, comemorând victimele părții ultime a celui de-al doilea război mondial, căzute alături de ostașii rușii, în gonirea nemților din țările ocupate! Monumentul de alături – cel al Eroilor Neamului – fusese odinioară păzit de vulturul cu crucea în cioc, cum îl știm pretutindenea prin sate. Numai că această cruce de bronz fusese smulsă din ordinul partidului. Părintele a pus crucea la loc. Astfel nu a mai trecut niciun an ca Botenii să fie lipsiți de slujirea memoriei eroilor români. Monumentul este flancat de două monumentele dedicate eroilor din Al Doilea Război Mondial (1941–1945). În comuna Boteni există și un cimitir al piloților americani căzuți în cel de al doilea Război Mondial, unde și-au găsit odihna ostași căzuți în cursul bombardamentelor aviației americane despre care deja am amintit.

4.6. Intervenția armatei române în Bucovina (noiembrie – decembrie 1918) pentru apărarea Unirii

„Ultima etapă a procesului de creare a statului modern român unitar – desăvârșirea unității statale în frontierele întregii națiuni – a avut loc în contextul fazei finale a primului război mondial³⁶. În anul 1918 a fost declanșată o amplă mișcare de eliberare care a fost încununată de împlinirea marelui ideal al unirii. Mișcările acestea au început în condițiile în care războiul nu se terminase încă și fostele autorități rusești sau austro-ungare din Basarabia, Bucovina și Ardeal se mai cramponau să reziste încă în aceste ținuturi. De aceea armata română a trebuit să intervină în aceste teritorii românești, la cererea autorităților românești de acolo pentru a realiza climatul de siguranță și ordine necesar înfăptuirii actelor de unire respective. Ca urmare, la 10 noiembrie 1918, armata română reintra în război

³⁶ Mircea Popa, *Oștirea, apărătoare a actelor de unire – Intervenția armatei române în Bucovina (noiembrie – decembrie 1918)*, preluat de pe site-ul: https://www.dacoromania-alba.ro/nr56/ostirea_aparatoare_actelor_unire.htm.

Fig. nr. 7 – Monumentul Unirii de la Cernăuți

împotriva Puterilor Centrale, pentru a îndeplini misiunea dată de regele Ferdinand într-un emoționant ordin de zi: „Ora mult așteptată de toată suflarea românească și îndeosebi de voi, vitejii mei ostași, a sunat. Regele vostru vă cheamă din nou la luptă ca să înfăptuiți visul nostru de veacuri, unirea tuturor romanilor.”³⁷ În octombrie-noiembrie 1918, în Bucovina, românii trec hotărâți la fapte. Astfel grupul parlamentar român de la Viena, se transforma în Consiliul Național Roman din Austria (președinte C. Isopescu – Grecul). De asemenea, în primul număr al ziarului „Glasul Bucovinei” s-a publicat programul de luptă intitulat „Ce vrem” din care reieșea cu claritate și ardoare unirea cu frații lor de la est și sud de Carpați. La 14/27 oct. 1918, la Chișinău, se constituie o Adunare Constituantă care se pronunța pentru realizarea în viitor a unirii și un Consiliul național cu rol executiv, alcătuit din 50 de membri.³⁸ Demersul politic al românilor

³⁷ Ștefan Ștefănescu, *Unitatea Românească – idee și faptă*, în: *Marea Unire și idealurile naționale*, Editura „Fundației României de mâine”, București, 1993.

³⁸ Petre Otu, *Oștirea apărătoare a actelor de unire*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 6(52), 1998.

era stânjenit de acțiunile ucrainenilor care, pe lângă acte de jaf și teroare, au cerut, sprijiniți fiind și de contele Etdorf, Consiliului Național Român să accepte ca partea de la nord de Prut a țării să intre în administrația Ucrainei, lucru respins categoric de Iancu Flondor, președintele C.N.R., care a adresat imediat și o înștiințare Guvernului României de la Iași, de a interveni cu forță armată pentru a apăra drepturile încălcate ale românilor bucovineni.³⁹

Ucrainenii, au răspuns refuzului cu o acțiune de forță, pătrunzând la 24 oct/6 nov. 1918 în Palatul Guvernamental din Cernăuți, unde au instalat un guvern din ucrainenii, în cadrul căruia Aurel Onciul era erijat în reprezentantul românilor din Bucovina. Factorii de decizie români de la Iași care monitorizau cu îngrijorare situația din Bucovina au hotărât încă din 23 oct/5 nov. 1918 să trimită divizia 8 infanterie, comandată de general Iacob Zadik, precum și subunitățile de jandarmi și grăniceri de la frontiera cu Bucovina să înainteze până la Chișinău, iar generalul Zadik urma să se pună în legătura cu guvernul național din Bucovina. Generalul Zadik, analizând misiunea primită, a făcut diferite precizări privind rolul și conduita trupelor din subordine în Bucovina: „Trupele se vor considera în campanie. În localități, comandanții vor lua legătura cu autoritățile locale pentru a se pune în cunoștință cu situația existentă; Acolo unde nu există autorități comunale se vor înființa; grija de căpetenie a comandanților trupelor este de a restabili liniștea în localități, dacă e tulburată sau a lua măsuri pentru menținerea ei, dacă lucrurile sunt liniștite; în principiu, trupele vor fi ținute în anumite centre mari, acolo unde va fi nevoie de intervenția armatei pentru ocrotirea populației contra bandelor de răufăcători și pentru restabilirea ordinii; în toate localitățile se va soma populația să depună armele și munițiile ce le au; nu se vor face niciun fel de rechiziții forțate, totul se va plăti cu bani; se va evita orice provocare față de trupele austro-ungare”.⁴⁰

Divizia 8 infanterie (8 I) a trecut la acțiune la 26 oct/8 nov. 1918, fiind împărțită în 3 detașamente: „Dragoș”, „Alexandru cel Bun” și „Suceava”, care la data stabilită au început deplasarea din garnizoanele lor: Dorohoi, Botoșani și Fălticeni. În ordinul de zi emis, generalul Zadik se adresa ostașilor săi cu îndemnuri ca: „Prin purtarea voastră în toate ocaziile să

³⁹ Ion Giurca, *Un factor care n-a putut să desprindă inimile*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 6 (52), 1998.

⁴⁰ *Ibidem*.

căpătați dragostea cu adevărat frățească, a populației în sprijinul căreia ați venit.... Cu Dumnezeu înainte!” Înainte de intrarea trupelor în Bucovina, 3 avioane românești au împrăștiat manifeste în localitățile unde urmau să intre trupele române prin care se explică rolul și atitudinea armatei noastre: „Răspunzând la chemarea comitetului bucovinean, prin înalt ordin de zi al Majestății Sale Regele Ferdinand, a pășit pe pământul marelui voievod Ștefan pentru a ocroti viața, avutul și libertățile locuitorilor împotriva bandelor de criminali care au început opera lor de distrugere”. Tot în manifeste se arăta că generalul comandant al trupelor române „garantează oricărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice”, dar că „va reprima, cu toată severitatea cuvenită, orice încercare de dezordine, sete de violență sau nesupunere la ordonanțele date de noi.” În aceeași zi Iancu Flondor, președintele C.N.R. din Bucovina, trimite o adresă generalului Zadik, în care îl informează despre acțiunile anarhice ale bandelor bolșevice ucrainene care acționează puternic în nordul Bucovinei, supunând populația la „silnicii brutale” care reclamă intervenția neapărată și rapidă a armatei române. Trupele diviziei 8 I au intrat în Cernăuți, la 28 oct/11 nov. 1918, zi în care detașamentului „Dragoș”, în fruntea căruia se afla și generalul Zadik, i-a fost rezervată o primire entuziastă din partea autorităților și locuitorilor orașului. În alocuțiunea sa, I. Flondor a spus că: „Am datorita de a binecuvânta falnica oștire română la intrarea ei în capitala Bucovinei care păstrează la sânul ei sfintele moaște ale marelui nostru domn Ștefan. Suntem pe cale să reîntregim iarăși moștenirea lor – România Mare.” În discursul său generalul Zadik reiterează ideea că trupele române au intrat în Bucovina „în urma dorinței Consiliului Național Bucovinean, ... pentru ca liniștea acestei țări să nu fie tulburată.” În același timp cu manifestările de vibrantă simțire românească de la Chișinău, trupele detașamentului „Alexandru cel Bun” au trecut la nord de Prut pentru a face siguranța capitalei, iar detașamentul „Suceava” s-a regrupat ca rezervă la sud-vest de Cernăuți.

După încheierea armistițiului cu puterile centrale s-a constatat că ucrainenii încearcă să mobilizeze toți bărbații apti de luptă, situație în care Marele Cartier General Român a ordonat înaintarea spre nord și vest până la hotarele istorice ale Bucovinei. În acest context a avut loc chiar o luptă, la 31 oct/31 nov 1918, în zona localității Luzan, unde detașamentul „Alexandru cel Bun” a înfrânt o grupare ucraineană. În continuare, executând diverse manevre pe spații interioare și regrupări, trupele noastre

au luat sub control nordul Bucovinei, iar Sudul Bucovinei a fost împărțit în două sectoare: sectorul I, cu județele Suceava, Gura Humorului, Vatra Dornei, aflat în zona brigăzii 15 infanterie și sectorul II cu județele Siret și Rădăuți sub controlul unui detașament format din regimentul 8 roșiori, grăniceri și jandarmi (comandant colonel Nicolae Samsonovici). Trupele principale din divizia 8 I, care acționa în nordul Bucovinei, au îndeplinit după 8/21 nov. 1918 diverse misiuni. Astfel, regimentul 13 infanterie, venit între timp ca forță de întărire din Moldova, a acționat pentru dezarmarea populației (ucraineni) din jud. Zastovna, după care a acoperit granița de nord pe aliniamentul Jukovtz-Kissilev. În același timp, regimentul 21 infanterie a luat sub control jud. Kotzman, dirijându-și o parte din forțe și spre granița de vest. Regimentul 37 infanterie, a ocupat până la 11/24 nov 1918 localitățile din ținutul Cernăuți de la nord de Prut, fiind în susținerea trupelor ce acționau în zona frontierelor de nord și vest. În sfârșit regimentele 3 și 8 roșiori acționau în sudul Bucovinei, iar grănicerii se aflau în curs de instalare la granițele de nord și vest marcate de Nistru și Ceremuș. După ce divizia 8 I a luat în stăpânire tot teritoriul Bucovinei, după 24 nov./7 dec. comandamentul ei a elaborat un plan de măsuri complex și riguros pentru desăvârșirea ordinii și normalizarea vieții publice. Aceste măsuri au reglementat în scurt timp ordinea în Bucovina. Trupele noastre s-au achitat cu succes de misiunile încredințate. Astfel, în urma respingerii forțelor ucrainene și a retragerii celor austro-ungare, C.N.R. a putut convoca pentru 15/28 nov. 1918 un Congres General al Bucovinei care a hotărât în unanimitate unirea Bucovinei cu România până la vechile hotare de la Ceremuș, Colacin și Nistru. Unirea Bucovinei cu România ca de altfel, și a celorlalte provincii românești aflate sub ocupație străină, a fost rezultatul îngemănării tuturor forțelor sociale, politice, religioase ale poporului român, forțe pe lângă care un rol de prim rang l-a avut armata, care a conferit națiunii române din toate provinciile istorice românești protecție, siguranță și încredere.

Un astfel de oștean a fost și Gheorghe Grecu (1885–1969), fiul lui Nicolae Grecu și Maria Grecu din Botenii Muscelului care, alături de camarazii săi din Regimentul 3 Roșiori a luptat pe frontul de la Oituz. Apoi, în 1919, a apărat Gura Humorului de hoardele rebele ungurești și ucrainene care terorizau populația din zonă. De aici, a trimis familiei o scrisoare. Eroul nostru a fost decorat în urma unei acțiuni de capturare a inamicului la care se oferise voluntar. Avea o insignă pe care a cerut în mod expres

să fie pusă în cosciug când va muri; urmașii săi i-au îndeplinit dorința. Familia Grecu a dat tributul de sânge și prin jertfa eroului Ion Grecu – fiul lui Gheorghe Grecu și al Ecaterinei Grecu, mort pe frontul la Gheorghieni în Ardeal, în al doilea Război Mondial. Tatăl Ecaterinei Grecu – Șerban Gheorghe – a luptat în primul Război Mondial rămânând invalid, cu o schijă în picior. Și pentru ca tabloul să fie complet, iată că și ginelele lui Gheorghe Grecu, Nicolae Popescu (1914 –1987) fiul lui Gheorghe Popescu și Maria Popescu a participat în cea de a doua conflagrație mondială, în batalionul 9 Vânători de Munte alături de alți fii ai satului, precum Victor Țuțea – Victor al Popii cum îl apelau sătenii – fratele filosofului Petre Țuțea. Despre faptele lor de arme am aflat numai datorită disponibilității prietenului meu, matematicianul Ion Popescu, nimeni altul decât fiul lui Nicolae Popescu, vrednic urmaș al eroilor mai sus pomeniți, în conversațiile noastre presărate cu o ceașcă de țuică, pe terasa casei sale din Boteni. Lăsăm cititorilor plăcerea de a ne revedea, în partea următoare a studiului nostru consacrată destinelor frânte în vatra Muscelului, în cel de al Doilea Război Mondial, acolo unde îi vom regăsi și pe frații tatălui meu Ioan Bădescu și Pompiliu Bădescu, mort la datorie în Munții Tatra. Până atunci câteva formulări concluzive parțiale.

Fig. nr. 8 – Gheorghe Grecu în uniformă militară

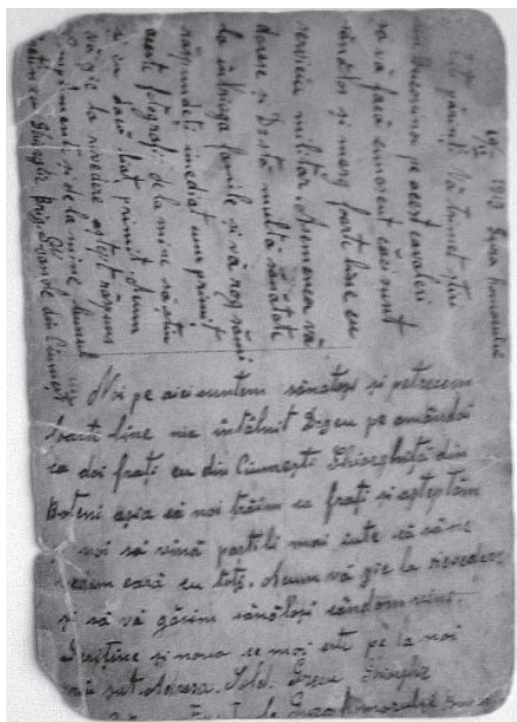

Fig. nr. 9 – Scrisoarea lui Gheorghe Grecu de pe front, 1919

Concluzii

Ce spun observațiile ivite din raportarea acestor destine frânte pentru țară în vatra Muscelului la eroii neamului românesc din toate timpurile și din toate locurile? Rămâne fiecăruia dintre noi să dea răspunsurile cuvenite. Războiul a arătat încă o dată înaltele valori morale care i-au însoțit în luptă pe cei care și-au apărat patria. Prin urmare, nu putem decât să ne arătăm aprecierea pentru cei care au lăsat în pragul casei familia cu lacrimi în ochi, rostind „Doamne-ajută!” și cu semnul mare al crucii au pornit la lupta pentru apărarea destinului țării. Ei au considerat că datoria, vitejia și chiar sacrificiul suprem nu pot fi contestate. ONOARE și RESPECT pentru cei care NU i-au acordat vieții poziția „Pe Loc Repaus”! Marea Unire a mai rezolvat o altă mare chestiune, problema funciară și chestiunea țăranului român. Starea agriculturii românești și, în mod deosebit, a țăranimii dinaintea anului 1918 a impus schimbări de substanță

în structura agrară și în relațiile rurale din România. Despre importanța acestor schimbări în spațiul rural românesc, în perioada premergătoare anului 1918, au scris mulți oameni de știință și politicieni. Ideea unei reforme agrare substanțiale în România a apărut și s-a impus cu acuitate după răscola din 1907. Economisți agrari de frunte, sociologi remarcabili și politicieni responsabili ai României, precum V. Madgearu, C. Stere, D. Gusti, H. H. Stahl și, în mod deosebit, Ion I. C. Brătianu au pus bazele teoretice, doctrinare și juridice ale reformei ce va fi înfăptuită după anul 1918. Marea reformă agrară, legiferată în 1921, a fost intens pregătită din punct de vedere doctrinar, conceptual, politic și juridic. Formarea gospodăriilor țărănești mijlocii, capabile să rezolve problema alimentației în România, a frământat atât politicienii cât și tehnocrații epocii.

În ultima parte a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în România s-au confruntat două idei pentru rezolvarea chestiunii agrare. Primul punct de vedere, cel mai răspândit și cu cei mai mulți susținători, se baza pe ideea reformei agrare prin expropriere cu plată și împrumut. Exproprierea viza marile latifundii – proprietățile persoanelor fizice și juridice publice și private – și împrumutarea țărănilor fără pământ sau cu pământ puțin. Al doilea punct de vedere, mai apropiat de tendințele vest-europene de formare a gospodăriilor mijlocii, mai ales de cele franceze, pornea de la ideea constituirii exploatațiilor țărănești prin jocul liber al forțelor economice ale pieței. Încă de la început de secol XX, în România au fost mulți oameni de seamă care au văzut calea de evoluție a agriculturii bazate pe proprietatea mijlocie și exploatația agricolă performantă în regie proprie sau în arendă, cale pe care a mers cu rezultate de excepție Europa Occidentală după al doilea război.⁴¹

Începutul primului război mondial în 1914, intrarea României în război în 1916, au amânat declanșarea reformei agrare. Anunțarea reformei agrare este făcută însă, în plin război, de Regele Ferdinand, în martie 1917, cu ocazia vizitei făcute trupelor pe front, la Răcăciuni și Negri. Iată partea finală a discursului Regelui Ferdinand: *Ostași, vouă, fiilor de țărani, care ați apărut cu brațul și cu pieptul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun Eu, Regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii care vă asigură fiecareia recunoștința neamului întreg, ați câștigat totodată dreptul la*

⁴¹ A se vedea, pentru detalii, discursul de recepție al domnului academia Păun Ion Oțiman, la Academia Română, în fapt o analiză a evoluției de un secol a triadei noastre fundamentale: *sat-țaran-pământ* și proiecția acesteia în viitorul european.

a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pentru care v-ați luptat. Vi se va da pământ! Eu, Regele vostru, voi fi întâiul a da pildă, vi se va da și o largă participare la treburile statului. Ion I. C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal din acea perioadă, declară, și el, că prioritatea politicii sale o constituie desființarea latifundiilor și împrăștierea țăranilor cu suprafețe de pământ de mărimea necesară pentru o familie medie. Legile reformei agrare din anul 1921 reprezintă, astfel, un act juridic, tehnic, economic și social fără precedent în legislația românească și europeană a secolului al XX-lea, ca amploare, consistență legislativă și implicații economice și sociale. A fost un început de normalitate, curmat brusc după cealaltă barbarie a secolului, al doilea război mondial care ne-a „binecuvântat” cu comunismul de sorginte iudeo-bolșevică, ale cărui crime nu trebuisc uitate. Nu mai vorbesc de familia mea, al cărui destin a fost bulversat în totalitate. A făcut parte din generația distrusă și asta nu se uită niciodată. Rămâne doar frica, singurul instrument care a fost folosit de un regim impropriu poporului român. Frica fiind cea care domină colectivitățile totalitariste, frica de aproapele tău, frica chiar de propria persoană, frica însământată după modelul asiatic, provoacă de multe ori degenerări cu caracter comic-grotesc. Poate de aceea, ar mai fi ceva de spus; mulți dintre cei care vor citi acest studiu, veri, nepoți, prieteni, vecini, poate se vor supăra pe mine pentru că n-am amintit și despre ei sau poate că n-am spus adevărul – adevărat, pentru că fiecare își are adevărul său. Îmi cer iertare dacă am comis vreo impolitețe, sau omisiune!

Trebuie spus că toate dovezile, fie pentru, fie împotriva opiniei mele sunt directe și/sau indirecte. Sunt convins că multe surse istorice așteaptă să fie descoperite și cercetate. Pe de altă parte, sursele menționate s-au dovedit în general demne de încredere; mai mult decât atât, vom vedea că în relatările celor care mi-au furnizat detalii despre strămoșii lor găsim indicii care validează relatările acestora. De asemenea, trebuie luat în considerare faptul că viața și istoria concetățenilor mei din Boteni nu a beneficiat de o cronică prea extinsă, ba am putea spune că este aproape învaluită încă în mister. Mai ales cea din perioada comunistă. Acest fapt este în el însuși o ciudatenie a istoriei, ca una dintre cele mai vechi și prestigioase așezări din Muscel să nu aibă parte de o cronică cât de cât decentă a devenirii sale. Nu este aceasta singura scriere importantă despre destinele frânte ale înaintașilor noștri. După cum se poate observa din cuprinsul și bibliografia utilizată au mai fost și alții, fii și fiice ale satului, dar într-un

mod disparat, fiecare fiind călăuzit de istoria neamului său. Eu doar am încercat să le adun pe toate la un loc și să le pun cap, la cap. Nu trebuie uitat că peste 50 de ani adevărul ne-a fost ascuns sau ne-a fost teamă să-l spunem. Este drept că nici astăzi, în plină pandemie, lucrurile nu stau mai bine în privința adevărului și a libertății. Putem trage, așadar, doar pe baza analizei efectuate, o concluzie asupra enigmelor istoriei noastre: că analizând locurile și datele martiriului strămoșilor noștri, există indicii pretioase despre destinele frânte în vatra Botenilor Muscelului.

Țelul meu a fost unul singur: să pot ilustra cu armele mele, pe baza documentelor scrise și nescrise, inclusiv viața bunicilor mei! Pentru a respecta cele propuse de mine, am fost obligat să scriu și lucruri „din casă”, adică întâmplări pe care n-ar trebui să le știe toată lumea. Mai ales, cele legate de viața socială și politică, ce pot fi influențate de comentariile autorului, care de multe ori se interferează cu evoluția ulterioară a evenimentelor. În același timp, sper să nu aduc atingere descendenților personajelor cu care bunicul meu a avut conflicte sau confruntări întrucât trăim astăzi asemenea încercări. Simt însă că se naște o lume nouă. Suntem la sfârșit de lume și început de lume. Or, noi învățăm, din chiar încercările care ne sunt date astăzi, cum se naște această lume.⁴² Cu noi se naște astăzi o lume nouă! Nu numai în țara noastră. Se naște în lume un nou eon, o nouă perioadă în istorie, cu noi. Și în măsura în care suntem conștienți de această naștere din nou a lumii de astăzi, în acea măsură participăm la propria noastră naștere și creștere. Aceasta vrea Dumnezeu de la noi: să înfruntăm încercările, greutățile; să socotim acest timp, de lucru, în care Dumnezeu ne cheamă, așa cum a chemat atunci românii la arme pentru făurirea României Mari, să nu le dea totul de-a gata, să înfrunte valurile vremii; să sporească în fiecare dintre noi conștiința participării la împlinirea destinului națiunii române. O simt și o trăiesc cu toate fibrele ființei mele. Dar în fața greutăților, la marile noastre încercări, în orice stare a valurilor ar fi corabia noastră, nimeni să nu cadă în deznădejde. Dumnezeu ne cheamă ca, și în momentele în care simțim că cerul e de aramă și nu ne răspunde, să simțim că e timpul să se trezească în noi chipul Lui dumnezeiesc, asemănarea cu El; nevoița noastră, credința noastră, nădejdea noastră, iubirea noastră față de patria strămoșească. Dar despre alte fapte și alți eroi din Boteni, cu alte destine, într-o altă lucrare, specială consacrată

⁴² C.A. Miu, *op. cit.*, p. 156.

celui de al doilea Război Mondial, al serialului găzduit cu multă aplecare sufletească de paginile revistei „Studii și comunicări/DIS”.

Bibliografie:

- [1] Averescu Alexandru, *Notițe zilnice din războiu (1916–1918)*, Editura Grai și Suflet, București.
- [2] Bărbulescu Mihai, Șerban Papacostea, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998.
- [3] Bennett Julian, *Trajan Optimus Princeps, A Life and Times*, Routledge, London, 2005.
- [4] Boia Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 1997.
- [5] Buzatu Gheorghe, *România și primul război mondial*, Editura Empro, București, 1998.
- [6] Costilă Nicolae, *Amintirile unui comisar de poliție*, Editura Prisma, Râmnicu Vâlcea, 2012.
- [7] Ciupală Alin, *Bătălia Ior. Femeile din România în Primul Război Mondial*, Editura Polirom, București, 2017.
- [8] Giurca Ion, *Un factor care n-a putut să desprindă inimile*, în Revista de Istorie Militară, nr. 6 (52), 1998.
- [9] Georgiu Grigore, *Istoria culturii române moderne*, Editura Comunicare.ro, București, 2002.
- [10] Hitchins Keith. *România 1866–1947*, Editura Humanitas, București, 2013.
- [11] Ioanițiu Alexandru, *Războiul României: 1916–1918*, vol 1, Tipografia Geniului, București, 1929.
- [12] Kirițescu Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României*, Editura Științifică, București.
- [13] Mircea Iosa, *Viața politică în România, 1899–1910* Editura Politică, București, 1977.
- [14] Marinoiu Costea, *Istoria cărții vâlcene*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981, pp. 12–16.
- [15] Miu Constantin Agricola, *Tatăl meu-In memoriam*, Editura Prisma, Râmnicu Vâlcea, 2010.
- [16] Nicolae Ciobanu, *Enciclopedia Primului Război Mondial*, Editura Teora, București.
- [17] Ortlepp Fritz, *Luptele din regiunea Bran și Dragoslavele*, Editura Phoenix, Brașov, 2003.

- [18] Otu, Petre „Oștirea apărătoare a actelor de unire”, în Revista de Istorie Militară, nr. 6(52), 1998.
- [19] Pop Ioan-Aurel, *Istoria, adevărul și miturile*, Editura Enciclopedică, București, 2014.
- [20] Preda Dumitru, *Istoria Statului Major General Român*, Editura Militară, București, 1994.
- [21] Răuțescu Ioan, *Dragoslavele*, Tipografia și Librăria Gh. N. Vlădescu, Câmpulung Muscel, 1937.
- [22] Rusu Ion, *România și războiul mondial*, Editura SOCEC & Co., București, 1921.
- [23] Scurtu Ioan, Mamina Ion, *Enciclopedia de istorie a României*, Editura Meronia, București, 2001.
- [24] Ștefănescu Ștefan, *Unitatea Românească – idee și faptă, în: Marea Unire și ideile naționale*, Editura „Fundației României de mâine”, București, 1993.
- [25] Trâmbaciu Ștefan, *Bătălia din zona Bran-Câmpulung*, Editura Europress, Pitești, 2003.
- [26] Văcărescu Theodor C., *Luptele românilor în resbelul din 1877–1878*, Tipografia F. Göbl, București, 1866.
- [27] Vasilache – Bidilică Georgeta, „*Viața unei familii din Boteni*”, Editura Artemis, București, 1995.
- [28] Watts Larry L., *Ferește-mă doamne de prieteni*, Editura RAO, București, 2011.
- [29] ***, Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești, fondurile de arhivă.
- [30] ***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1989.
- [31] ***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1989.
- [32] ***, Monitorul Oastei nr. 35/1876.
- [33] ***, *România în războiul mondial 1916–1919*, Monitorul Oficial, București, 1934.
- [34] ***, *România în primul război mondial*, Editura Militară, 1979.
- [35] ***, *România în anii primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1987.

Surse internet:

- [36] <https://www.activenews.ro/stiri-social/Irlandezul-Peter-Hurley-la-Vaslui>
- [37] <http://www.literaturasideintentie.ro/category/teologie>
- [38] http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Regimentul_4_doroban%C5%A3i_Arge%C5%9F
- [39] <http://centenar.gov.ro/web/marele-razboi1914-1918>
- [40] [http://www.istoria.ro, Cristian Negrea, Primele lupte ale Armatei Române cu bolșevicii \(1917-1918\)](http://www.istoria.ro, Cristian Negrea, Primele lupte ale Armatei Române cu bolșevicii (1917-1918))
- [41] <http://jurnaluldearges.ro/index.php/cultura/item/lectia-de-istorie-regimentul-4-arges>.

- [42] <https://adevarul.ro/locale/ramnicu-valcea/o-cunoscuta-manastire-lagar-prizonieri-grajd-cai>
- [43] https://ro.wikipedia.org/wiki/M%C4%83n%C4%83stirea_Lainici
- [44] https://www.dacoromania-alba.ro/nr56/ostirea_aparatoare_actelor_unire.html
- [45] <http://centenar.gov.ro/web/marele-razboi1914-1918>